

ธรรมมีคุณค่า

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๖

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ ถ้ามีคุณธรรม จิตใจของเราก็มีหลักมีเกณฑ์ ถ้าไม่มีคุณธรรมนะ จิตใจของเราเป็นโลกหมดละ ถ้าเป็นโลก โลกเขาก็แสวงหากันอยู่ ถ้ามีโลก โลกมีคุณค่าของโลกเขา โลกคือการตลาด ถ้าการตลาดนะ ใครทำการตลาด แล้วถ้ามีความเชื่อถือกันไป กระแสสังคมมันเกิดขึ้นนั้นเป็นโลก นี่รูปแบบโลกๆ ใจ

แต่ถ้าเป็นคุณธรรมนะ มนุษย์มีคุณค่า มีคุณค่าเพราะมนุษย์มี เห็นไหม มนุษย์ต่างจากสัตว์เพราะมีสติ มีสติมีธรรมในหัวใจ ถ้ามีสติมีธรรมในหัวใจนะ คุณค่านี้มันเกิดขึ้น เกิดขึ้นเพราะว่าจิตใจเป็นธรรม จิตใจเป็นธรรมมันจะไม่เร่าร้อน แล้วมันจะไม่แสวงหาทางโลก จนเกินไปนัก แต่จิตใจของคนเป็นโลกๆ หมดแหละ แต่อาศัยธรรมใจ อาศัยแปะธรรมะไว้ ถ้าอาศัยแปะธรรมะไว้นะ สิ่งนั้นว่าเป็นการปฏิบัติธรรมใจ มันไม่เป็นการปฏิบัติธรรมหรือ

แต่ถ้าเป็นการปฏิบัติธรรมนะ มันจะชำระล้างกิเลส ถ้ามันชำระล้างกิเลส คนคนนั้นมีคุณค่า ถ้าคนมีคุณค่านะ คนมีคุณค่า คุสึ คนที่แสวงหา เราแสวงหา ถ้าแสวงหาสิ่งที่ไม่ใช่ แสวงหาสิ่งนี้มันก็จะไม่พบความจริงเพราะมันไม่มี แต่สิ่งที่เราแสวงหามันมีอยู่ มันมีอยู่นะ มันมีอยู่ คุณธรรมนั้นมีอยู่ สิ่งที่มีอยู่ เราจะทำอย่างไรให้เข้าถึงคุณธรรมนั้น เพราะเรามีความเชื่อมีความศรัทธาเราถึงแสวงหากัน

ที่ว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งทีในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา มีรัตนะ ๒ มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระธรรม แล้วแสวงหาธรรมๆ เวลาเทศน์ธรรมจักๆ ขึ้นมา ใครได้ธรรมขึ้นมาละ

คนที่ได้ธรรมขึ้นมา มีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก ถ้าเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก เวลาเผยแผ่ธรรม เผยแผ่ไป ได้พระมา ได้สาวก-สาวกะมา สิ่งที่ได้มา ได้มาแล้วมี

คุณธรรมในใจ มีคุณธรรมในใจไว้ทำไม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เผยแผ่ธรรมๆ ไป “เธออย่าไปช้อนทางกัน โลกเขาเดือดร้อนนัก โลกเขาเดือดร้อนนัก” สิ่งที่เขาเดือดร้อนนัก เวลาเผยแผ่ธรรมไป ถ้าใครได้ประโยชน์ก็ได้ประโยชน์จากสิ่งนั้น ทีนี้ธรรมมันมันคงมา มันมันคงมาเพราะเราเป็นชาวพุทธไง ศาสนามันคงมา แล้วพอศาสนามันคง เราศึกษากัน เราแสวงหากัน เราแสวงหาสิ่งใด

สิ่งที่มีอยู่ไ้ สิ่งที่มีอยู่ ขนาดของที่มีอยู่นะ แต่เราทำไมไหลไปให้กิเลสมันครอบงำใน หัวใจล่ะ ถ้ากิเลสมันครอบงำในหัวใจ เราจะไม่มีจุดยืนของเราเลย เราจะไหลไปตามกิเลสมันนะ ศัควันประกันพรุ่งของเราไป “เมื่อนั้นจะทำ เมื่อนั้นทำ” ปฏิบัติธรรมก็เหมือนกัน ปฏิบัติธรรมจะ ไปเอาผลเอาข้างหน้า ในปัจจุบันนี้เราไม่กล้าสู้กับสิ่งใดเลย ถ้าในปัจจุบันนี้เรามีกำลังขึ้นมา เรา กล้าสู้กับสิ่งใดขึ้นมา ถ้าธรรมมันมีคุณค่าขึ้นมา ถ้าธรรมมีคุณค่า ธรรมมีราคานะ ธรรมมีคุณค่า ธรรมมีราคา มันสมราคาของมัน มันทำสิ่งใดไปกิเลสมันจะเบาบางลง

แต่ถ้าเวลาปฏิบัติธรรมของเราธรรมมันไม่มีคุณค่า ธรรมไม่มีคุณค่านะ มันไม่มีราคา สิ่ง ที่ของไม่มีราคา คนที่เขาแสวงหาเขาแสวงหาอะไรกัน? เขาแสวงหาสิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่มีราคา สิ่ง นั้นจะเป็นประโยชน์ สิ่งที่มีคุณค่า มีราคา โลกเขาแสวงหากัน เขาแสวงหาสมบัติของเขา ถ้าเป็น สมบัติของเขา ถ้าคนที่ใจเป็นธรรม สมบัติของเขาจะไม่มีคุณค่าเลย เพราะใจของเขาเป็นธรรม ใจของเขาเป็นธรรม เขาจะเอาเงินทองของเขา เขาจะเอามาสละเพื่อประโยชน์กับสังคม ประโยชน์กับสังคมเพราะอะไร เพราะจิตใจเขามีคุณสมบัติ จิตใจเขาสูงส่งของเขา เขาไม่ยึดติด ของเขา แต่ถ้าเรา เราจะมาปฏิบัติธรรมกัน แต่จิตใจของเราเป็นโลกๆ แล้วจะปฏิบัติธรรมเป็น โลกๆ กิเลสมันใหญ่ โลกเป็นใหญ่ๆ เราทำสิ่งใดติดกับโลกไปหมดล่ะ

ดูพระเราบวชมา เวลาพระเราบวชมา อุปัชฌาย์อาจารย์ยกเข้ามาสู่หมู่แล้ว นี่บิณฑบาต เป็นวัตรๆ สิ่งที่เป็นบิณฑบาตเป็นวัตร ถ้าจิตใจมันมีคุณธรรมอยู่ มันมีสิ่งใดมา มันอาศัยชีวิตนี้ทำ นั้นเอง อาศัยชีวิตนี้ไว้เพื่อประพฤติกปฏิบัติขึ้นมา สิ่งนั้นจะไม่มีคุณค่าสิ่งใดๆ ขึ้นมาเลย แต่ถ้า กิเลสมันเป็นใหญ่ขึ้นมา เราทำสิ่งใดเราต้องโอ้อ่านะ เป็นพระก็ต้องสมความปรารถนาของความ เป็นพระ ถ้าเป็นพระแล้วต้องมีคนล้อมหน้าล้อมหลัง ถ้าทำสิ่งใดแล้วก็ต้องมีคนนับหน้าถือตา มันเป็นเรื่องโลกทั้งนั้นแหละ มันเป็นเรื่องโลก

เขานับหน้าถือตาหรือเขาไม่นับหน้าถือตาเรามันมีประโยชน์อะไรขึ้นมา มันไม่มีประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย โลกธรรม ๘ เพราะความเชื่อหรือความไม่เชื่อของเขามันเรื่องใจของเขา แต่ในหัวใจของเรา ถ้าเรามีคุณธรรมในหัวใจของเรา มันเป็นความจริงของเรา ถ้าเรามีคุณธรรมในหัวใจของเราละ

ถ้าธรรมมันมีคุณค่าขึ้นมา อย่างน้อยเป็นโสคาบัน เป็นสภิกาคามี เป็นอนาคามี เป็นพระอรหันต์ขึ้นมา ในใจมันมีคุณค่า ถ้ามีคุณค่ามันจะคิดเรื่องโลกธรรมอย่างนี้ใหม่ ถ้ามันไม่คิดโลกธรรมอย่างนี้ จิตใจที่เป็นธรรมจะมีคุณค่าแบบนั้น ถ้าจิตใจของใครที่ไม่มีคุณค่า ไม่มีคุณค่าในหัวใจ ไม่มีธรรมในหัวใจ จิตใจมันเป็นโลก

ถ้าจิตใจเป็นโลกนะ โลกธรรมเป็นใหญ่ โลกธรรมเป็นใหญ่ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ สิ่งต่างๆ มันเป็นใหญ่ไปหมดแหละ น้อมนำไปหมดเลย การดำรงชีวิตอยู่ที่ดำรงชีวิตอยู่แบบหรรุหรา มันจะไม่สมฐานะของความเป็นพระ ถ้าไม่สมฐานะความเป็นพระ ต้องอยู่แบบโลกๆ ไปอย่างนั้นแหละ แล้วก็สงบเสงี่ยมนะ โลกเขาเชื่อถือศรัทธากันเพราะว่ามีสมณสาธูป สมณสาธูปมันควรมี เราก็มียของเราในสมณสาธูป

แต่ถ้าคนจิตใจมันมีคุณธรรม ธรรมมันมีคุณค่า ธรรมมีคุณค่าขึ้นมาละ ถ้าจิตใจมันเข้มแข็งขึ้นมา เวลาบิณฑบาตมา สิ่งใดได้มาก็ได้แต่อำนาจวาสนาของเรา เราทำบุญกุศลมาแบบนี้ ได้มาแบบนี้ เราก็ดำรงชีวิตของเราแบบนี้ ถ้าดำรงชีวิตแบบนี้มันจะไปต้นตื้นอะไรกับใคร มันไม่ต้นตื้นเลยถ้าธรรมมีคุณค่าขึ้นมาในหัวใจ มันพอใจในความสงบสงัดใจ มันพอใจในความวิเวกใจ มันไม่แสวงหาสิ่งใดที่มาเป็นการระรุกรู้งในหัวใจใจ นี่ถ้ามีคุณค่า

ชีวิตมีค่ามาก ชีวิตมีค่ามากเพราะมันอยู่ในที่สงบสงัด มันอยู่ในที่วิเวก แล้วอยู่ในที่วิเวกขึ้นมามันก็มีเวลาประพฤติปฏิบัติไปใช้ใหม่ เราบวชมา เราเป็นนักปฏิบัติมา เราอยู่อาศัยอยู่ว่ามันมีเวลาไหม เวลาทำอะไรมันเดินช้าเหลือเกิน วันเวลาทำอะไรมันล่องไปช้ามาก นี่ไง ถ้าเวลามันช้ามาก

แล้วเวลา เขามีเวลา พระที่ปฏิบัติเขาแสวงหาสิ่งนี้มาก นั่งสมาธิไป พอนั่งลงไปรวมลง ๓-๔ ชั่วโมงออกมามันจะหมดไปวันหนึ่งแล้ว แล้วภาวนาต่อเนื่องกันไป วันๆ หนึ่งมันจะได้เวลาแก่ไหนเอง ๒๔ ชั่วโมงมันสั้นนัก เวลาทำอะไรล่องเร็ววันนัก เดินจงกรม ๒ ทีมันเย็นแล้ว เดินจงกรมอีกไม่กี่ก้าวมันค้ำแล้ว ทำไมมันเร็วขนาดนั้นล่ะ มันเร็วขนาดนั้นเพราะธรรมมีคุณค่าในใจ

ไง พอธรรมมีคุณค่าในใจ ทุกคนแสวงหานั้น ทุกคนอยากได้ ทุกคนที่มาประพฤติปฏิบัตินี้่อยากมี คุณธรรมในใจของเรา

เรื่องกิเลสตัดหาความทะยานอยากไม่ต้องถามใคร ในเมื่อใจของเรามีความฟุ้งซ่าน มีความทุกข์ความยากอยู่ที่นี่ เราหนีโลกมาๆ หนีโลกมาก็เพื่อประพฤติปฏิบัติ เราหนีโลกเขามาแล้ว ถ้าหนีโลกเขามา เราใช้ชีวิต ใช้ชีวิตแบบภิกษุณี ใช้ชีวิตแบบผู้เห็นภัยในวัฏฏะลี เราจะไม่ใช้ชีวิตแบบโลกเขา

จะวัดกันด้วยอะไร วัดกันด้วยเครื่องยนต์กลไก วัดกันด้วยต่างๆ มันเป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้นแหละ ถ้ามันเป็นเรื่องโลกๆ สิ่งนั้นมีคุณค่าอะไร นี่จิตใจมันต่ำต้อย จิตใจมันยอมจำนนกับสิ่งนั้น ให้สิ่งนั้นมีคุณค่าขึ้นมา

ถ้าครูบาอาจารย์ท่านเป็นธรรมนะ ท่านมองเห็นแล้วท่านเศร้าใจ ท่านเศร้าใจของท่านนะ เพราะอะไร? นั่นติดโลกแล้ว ถ้ามันติดโลกติดสุขแล้วมันปฏิบัติไม่ได้หรอก ถ้าติดโลกติดสุขนะ มันก็มีคุณค่าอยู่แค่นั้นแหละ นี่ปฏิบัติเพื่อเหตุอันนั้นหรือ

ครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านเคยทำอย่างนั้นไหม หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านดำรงชีวิตของท่าน ท่านดำรงชีวิตเป็นแบบอย่าง ครูบาอาจารย์ของเราที่มีคุณธรรมในหัวใจท่านไม่ทำตัวอย่างนั้นหรอก ท่านไม่ทำตัวอย่างนั้น จะมีมากน้อยขนาดไหน มันเป็นสมบัติของโลก ถ้ามันเกิดจากโลกก็ให้โลกนี้ไว้ ไม่เอามาเป็นสมบัติของตนหรอก ไม่เอามายึดมันถือมันเป็นของเราทั้งนั้นแหละ สมบัติของโลกมันก็อยู่กับโลก

แต่ในเมื่อเราปฏิบัติธรรมขึ้นมา เรามีคุณธรรมขึ้นมา เขามีความเชื่อถือศรัทธามันก็บุญของเขา ถ้าเขามีความเชื่อถือศรัทธา จิตใจเขาอบอุ่นนะ ถ้าเขาไม่มีหลักยึดเกาะเลย จิตใจเขาไม่มีที่ยึดที่เกาะเลย จิตใจเขาจะว้าวหว่ว จิตใจเขาจะเร่ร้อน ถ้าจิตใจเขามั่นคงของเขา เขาศรัทธาของเขา นั่นมันเรื่องหัวใจของเขา

ถ้าหัวใจของเขา เห็นไหม ศรัทธา ศรัทธาคือความเชื่อ ความเชื่อมีการเปลี่ยนแปลง มันจะเป็นอย่างนั้นตลอดไปไหม ถ้ามีใครมาเป่าหูเขา กรอกหูเขา เขาอาจจะเปลี่ยนแปลงของเขาก็ได้ ถ้าเขาเปลี่ยนแปลงของเขาไปมันเป็นเรื่องอะไรกับเราละ

แต่ถ้าเขามีอำนาจวาสนาของเขา เขามีจุดยืนของเขา ธรรมมีคุณค่าในใจของเขา เขาจะมี
 เหตุมีผลของเขา ใครจะเป่าหูขนาดไหนเขาไม่เชื่อหรือ กาลามสูตร องค์สมเด็จพระสัมมาสัม
 พุทธเจ้าก็บอกแล้ว กาลามสูตร มันก็ต้องพิสูจน์กันสิ ถ้าเขาพิสูจน์ของเขาแล้ว เขามีความมั่นคง
 ของเขา นั่นก็เป็นเรื่องน้ำใจของเขา ถ้าน้ำใจของเขา เพราะอะไร เพราะว่าเราเป็นชาวพุทธใน
 ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา บริษัท ๔ บริษัท ๔ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากศาสนา
 นี้ไว้

ถ้าเราบวชมาเป็นพระ เรามีครูมีอาจารย์เราก็จิฬุจน์ได้ ธรรมจะรู้ได้ต่อเมื่อเทศนาว่าการ
 ศีลจะรู้ได้ต่อเมื่อเราอยู่ด้วยกัน ธรรมจะรู้ได้เมื่อเรามีปัญหาขึ้นมา ครูบาอาจารย์แก่เราได้ไหม ถ้า
 แก่เราไม่ได้จะเป็นอาจารย์ได้อย่างไร ครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ประจำ ถ้าเราปฏิบัติของเราขึ้น
 มาแล้วเรามีสิ่งใดมันขัดข้องหมองใจ แล้วถ้าครูบาอาจารย์แก่เราไม่ได้ หรือครูบาอาจารย์ที่ไม่มี
 คุณธรรมเลย ถ้าไม่มีคุณธรรมเลยกิเลสเป็นใหญ่ ถ้าธรรมไม่มีคุณค่า กิเลสมันจะใหญ่โตมาก ถ้า
 กิเลสมันใหญ่โตมาก กิเลสมันใหญ่โตแล้วมันโอ้อ่ามัน โอ้อ่า มันบอกว่ามันมีคุณธรรมนะ
 แล้วมันเอาธรรมะอ้างธรรม เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสั่งสอนเราโดยที่
 ความสงสัยของเขา

หลวงพ่อท่านพูดบ่อย “มีความรู้เท่านี้หรือจะมาสอนเรา มีความรู้อย่างนี้หรือจะมาสอน
 เรา” นี่ไง มันวัดค่าได้ทั้งนั้นแหละ ถ้ากิเลสมันโอ้อ่ามันโอ้อ่าด้วยกิริยา โอ้อ่าด้วยความเป็นอยู่
 ของมัน แต่มันมีอะไรมันเป็นธรรมบ้างละ มันมีอะไรที่เป็นประโยชน์กับหัวใจของเขา แล้ว
 ประโยชน์หัวใจของลูกศิษย์ลูกหาละ ถ้าประโยชน์ของเขาทำไม่ได้ เพราะเขาไม่มีประโยชน์ของ
 เขา เขาถึงได้ดำรงตนอย่างนั้น ถ้าเขามีสติมีปัญหา มีคุณธรรมในหัวใจ เขาจะไม่ดำรงตนแบบ
 นั้น ถ้าดำรงตนแบบนี้ โลกเขาก็ดำรงตนอย่างนั้นกันอยู่แล้ว โลกเขาโอ้อ่ากัน เขามีเครื่องยนต์
 กลไกของเขา เขามีทรัพย์สินสมบัติของเขาทั้งนั้นแหละ เขาโอ้อ่ากัน

แต่โลกที่เขาเป็นธรรมนะ เขาจะมีทรัพย์สินมัติน้อยขนาดไหนเขาไม่โอ้อ่าไปตาม
 กิเลสหรือ เขาใช้ตามความประหยัคมัธยัสถ์ของเขา เขายังมีสติปัญญาได้ขนาดนั้น นั่นทั้งที่เขา
 เป็นโลกนะ ถ้าเขาเป็นโลก แต่เขามีคุณธรรมในใจ

แต่ของเรา เราว่าเราเป็นนักปฏิบัติใจ ถ้าเราเป็นนักปฏิบัติขึ้นมา เรามีคุณธรรมอะไรใน
 หัวใจ ถ้ามีคุณธรรมในหัวใจ พฤติกรรมแสดงออกมันบอกแล้ว พฤติกรรมแสดงออก คุณติ การ

เคลื่อนไหว การเคลื่อนไหว การเหยียดการคู้มันมีสติสัมปชัญญะของมัน มันไม่ใช่ว่าวเชือกขาด ไม่ใช่เร่ร้อนอย่างนั้น ถ้ามันเร่ร้อนอย่างนั้น มันมีแต่กิเลสเป็นใหญ่ใจ ในเมื่อธรรมไม่มีคุณค่า กิเลสมันก็มีอำนาจ ถ้าธรรมไม่มีราคา สิ่งของที่ไม่มีราคา ไม่มีใครมองหรือถ้ามันไม่มีราคา

ในการประพฤติปฏิบัติของเราถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเรามีสติ มีสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสติสัมปชัญญะ การงานสิ่งใดถ้ามีสติมันจะสมบูรณ์ขึ้นมา ถ้ามีสตินะ เราเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาของเรา ถ้ามีสติ มีสติแล้วเราพยายามหมั่นเพียรของเรา ถ้ามีสติ มีสมาธิ มีปัญญา ขึ้นมา มันมีคุณค่าขึ้นมากับตัวเราเอง ถ้ามีคุณค่าขึ้นมากับตัวเราเอง ที่เราปฏิบัติธรรม ที่ว่าเป็นปัจจัยตัดตั้ง เป็นสันตสิกขุ โภจ ใจเราจะรู้ขึ้นมา ถ้าใจเรารู้ขึ้นมา

ถ้าเราทำความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบเข้ามา มีสติสัมปชัญญะ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ สติสัมปชัญญะมันสมบูรณ์ ถ้ามันสมบูรณ์ กำหนดพุทโธๆ เราพุทโธของเราไปเรื่อยๆ พุทโธของเราเรื่อยๆ เรื่อยๆ นะ แต่มีสติสัมปชัญญะ มีสติพร้อม พุทโธๆ ถ้าละเอียดเข้ามา เราก็รู้

แต่เวลาเราพุทโธๆ พอมันเพลินมันเหม่อขึ้นมา พุทโธมันพุทโธต่อไปไม่ได้ ถ้าพุทโธต่อไปไม่ได้เราก็หงุดหงิด เราหงุดหงิดของเรา แต่ถ้าเราปฏิบัติของเรา ถ้าพุทโธๆ แล้วมันรวมลงด้วยความเป็นสัมพลัน มันไม่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ถ้าไม่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ นี่มันหายไปไง มันหายไปมันตกวงค์ไปก็มี มันสงบได้ก็มี สงบได้มันก็ก้าวหน้าไปไม่ได้

นี่ไง ถ้ามันมีคุณค่า มันมีคุณภาพของมัน เราจะมีสติสัมปชัญญะของเรา พุทโธของเราไปเรื่อยๆ พุทโธของเรา พุทโธของเรา มีสติสัมปชัญญะพุทโธไป ถ้ามันละเอียดเข้ามา เราละเอียดได้ ถ้ามันละเอียดไม่ได้เราก็ยังพุทโธอยู่อย่างนั้น เพราะคุณค่าของธรรมมันไม่มีกำลังพอ ถ้าคุณค่าของธรรมมันไม่มีกำลังพอ กิเลสมันไม่กลัว กิเลสมันมีอำนาจเหนือกว่า ถ้าธรรมมันไม่มีราคา กิเลสมันจะเหยียบย่ำ ถ้ากิเลสเหยียบย่ำ เราพุทโธนะ แล้วพุทโธก็สักแต่ว่าพุทโธ ทั้งๆ ที่พุทโธที่มีสติปัญญา พุทโธๆ ไป แต่กิเลสมันไม่กลัว กิเลสมันมีกำลัง กิเลสมีกำลัง พุทโธอย่างไร มันก็ไม่ลง ถ้าพุทโธอย่างไรก็ไม่ลง ครูบาอาจารย์ของเราถึงบอกว่า นี่เริ่มสอนแล้ว ชาตุนันท์ทับจิตๆ ชาตุนันท์มีกำลังขึ้นมากิเลสมันก็อาศัยสิ่งนั้น

คูสิ คนมีกำลัง คนมีต่างๆ เวลาคิดสิ่งใดมันก็คิดของมันไป แต่คนเราเวลาหิวเวลากระหาย คนเราจะเป็นจะตายมันไม่คิดเรื่องอื่นหรือ มันคิดแต่เรื่องหาอาหารเพื่อดำรงชีวิตเท่านั้นแหละ

คนใกล้ตายมันไม่คิดเรื่องอื่นเลย คิดแต่ทำอะไรจะรอดตายให้ได้ นี่ก็เหมือนกัน ถ้ากิเลสเรากิน อิ่มนอนอุ่น เราดำรงชีวิตของเรา เราดำรงชีวิตของเราด้วยความโอ้อ่า ทุกอย่างก็สมบูรณ์ ทุกอย่างก็พร้อมพูนไปหมด มีคนล้อมหน้าล้อมหลัง มันจะภาวนาอะไร ในเมื่อการอยู่การกินมันไปเสริมกิเลสทั้งนั้น ในเมื่อกิเลสมันไม่ได้ขัดเกลามาเลย

คูลี ครูบาอาจารย์ของเราวางข้อวัตรไว้ ชุตงควัตระๆ ขัดเกลากิเลสๆ เราบั่นทอนมัน บั่นทอนมันตั้งแต่ความดำรงชีวิตแล้ว แล้วเวลาเรามีสติสัมปชัญญะ เรากำหนดพุทโธของเรา เราจะไม่ให้มันเห่อเหิมออกไป ถ้ามันมีสติมีปัญญาขึ้นมา พุทโธซัดๆ เข้าไป พุทโธซัดๆ เข้าไป ถ้ามันลงกันไม่ได้มันก็ต้องต่อสู้กัน

ถ้าธรรมมันมีราคา มีราคาขึ้นมากิเลสมันต้องยอมตัว ต้องสงบตัวลง ถ้าธรรมมันไม่มีราคา เราทำให้คุณธรรมของเรามีราคาขึ้นมาไม่ได้ เราไม่สามารถทำให้สติให้ปัญญาของเรามีราคาขึ้นมา ถ้ามีราคาขึ้นมากิเลสมันกลัวใจ แต่ที่เราทำด้วยความเหยาะเหยอะ เราทำด้วยความไม่เป็นจริงของเรา ทำด้วยความหวาดหวั่น กิเลสมันหัวเราะเยาะ นิ่งสมาธิ ภาวนาขึ้นมาเพื่อความสงบของใจ กิเลสมันหัวเราะเยาะ ทำขึ้นไปด้วยความไม่มั่นใจ ทำขึ้นไปด้วยเหมือนทำเล่นๆ ลักแต่ว่าทำ ทำโดยที่ไม่เอาจริงเอาจัง แต่เวลาบอก “อ้าว! ก็เอาจริงเอาจัง” มันก็เป็นคุณสมบัติแล้ว

คุณสมบัติของจิต จิตที่มันเร่ร้อน จิตที่มันไม่มีจุดยืนเป็นแบบนั้น แต่คนที่มีสติจะ คนมีสติจะ ครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติมีสติจะ เช่น หลวงตาท่านพูดถึงหลวงปู่ขาวบ่อยมาก เวลาจะออกปฏิบัติ ญาติโยมเขาดึงไว้ทั้งนั้นแหละไม่ให้ปฏิบัติ บอก “ไม่มีหรอก มรรคผลเราไม่ต้องไปแสวงหาหรอก อยู่เป็นพระ บวชพระมาก็สะดวกสบายแล้ว ญาติโยมก็จะอุปัฏฐากอย่างดี เพราะเป็นญาติพี่น้องกันอยู่ จะรักษาอย่างดี จะดูแลไปถึงที่สุด”

ท่านคิดไว้ในใจเลย ถ้าก้าวออกจากวัดนี้ไป ถ้าไม่สิ้นกิเลสจะไม่ย้อนหน้ากลับมาอีกเลย

แล้วถ้าออกไปมันเป็นการทำทนายกันไง ทุกคนคิดว่าในเมื่อเป็นญาติกัน มีความผูกพันต่อกัน ก็ไม่อยากจะให้ทุกข์ให้ยากทั้งนั้นแหละ แต่คนที่เขาทุกข์เขายาก คนที่เขาแสวงหาของเขาเขามีสติจะของเขา เขาทำความจริงของเขา เขาตั้งของเขาอย่างนั้นเขาถึงทำของเขาได้ แล้วเวลาออกไปเขาทำจริงๆ เขาทำจริงๆ เพราะอะไร

เพราะว่าในเมื่อการดำรงชีวิตนี้เรารู้อยู่แล้วว่าเรื่องกิเลสตัดหาความทะยานอยาก เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้วว่ากิเลสพญามารมันมีอำนาจเหนือใจของเรา แล้วเราเกิดมา เกิดเป็นมนุษย์แล้วเรามีคุณค่า มีคุณค่าเพราะว่าเราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา แล้วเราออกมาประพฤติปฏิบัติกัน เราออกมาบวชพระ เราออกมาประพฤติปฏิบัติกัน เราก็เห็นคุณค่าแล้ว ถ้าเห็นคุณค่าแล้ว แล้วเราจะเอาจริงเอาจังขึ้นมา เอาจริงเอาจังขึ้นมาทำไมไปอ่อนแอละ

ถ้าเราไม่อ่อนแอ เห็นไหม อ่อนแอโดยกิเลสมันหลอกก็ได้ อ่อนแอโดยจรดนิสสัยก็ได้ อ่อนแอด้วยอำนาจวาสนาบารมีที่มันไม่เข้มแข็งก็ได้ ถ้ามันไม่เข้มแข็ง เราก็ต้องพยายามฝืนของเรา เราพยายามจะสร้างบารมีของเรา ถ้าเราสร้างบารมีของเรา เราก็พยายามทำสัจจะ มันจะเหนียวมันจะล้าอย่างไร การเริ่มต้นปฏิบัติใหม่ นะ เรามีสติมีปัญหา แล้วเราก็ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา มันก็มีครูบาอาจารย์ปฏิบัติมาให้เราเห็น เราก็พยายามจะทำตามๆ แต่มันทำตามมันทำสักแต่ว่า มันทำไปล้มลุกคลุกคลานไป

คนที่ปฏิบัติมานะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านปฏิบัติของท่านมา ท่านถึงได้วางข้อวัตรของท่านมานะ ใครจะมาบวชมาเรียน ตั้งแต่ฝึกหัด ฝึกหัดเป็นปะขาวก่อน ฝึกหัดให้ตัดเย็บก่อน ฝึกหัดให้ท่องบ่นก่อน ฝึกหัดข้อวัตรปฏิบัติ ฝึกหัดประเพณีวัฒนธรรมของพระปฏิบัติ ฝึกหัดให้มันเข้าใจ ฝึกหัดให้มันรู้

การฝึกหัดมันก็เหมือนกับทำข้อวัตรแหละ การฝึกหัดมันก็เอาจิตเกาะไว้ ฝึกหัดมาๆ ถ้ามีความเข้มแข็งขึ้นมา เพราะอะไร เพราะมีเป้าหมาย มีความหวังผลขึ้นมา ทำขึ้นมาจนทำชำนาญแล้วท่านถึงจะให้บวช พอบวชแล้วก็จะให้ปฏิบัติเต็มที่เข้มขันเลย เข้มขันขึ้นมา แล้วถ้าปฏิบัติยังไม่ได้ผลนะ ท่านจะเข้าไปเที่ยวป่าแล้ว ไปอยู่ที่นั่น พระองค์นี่ในเมื่อมันปฏิบัติไม่ได้ให้ไปอยู่กับเสือที่นั่น ให้ไปอยู่ที่สงบสงัดที่นั่น ให้เอาสิ่งสภาวะแวดล้อมนั้นตัดแปลงเรา

เพราะครูบาอาจารย์ของเราท่านล้มลุกคลุกคลานมาก่อน ท่านรู้ว่ากิเลสมันร้ายนัก เวลาที่เรายังไม่ได้ต่อสู้กับมันเราคิดได้หมดแหละ เราจะเริ่มต้นปฏิบัติ เราปฏิบัติแล้วเราจะได้มรรคได้ผล เราปฏิบัติแล้วเราจะมีคุณธรรมในหัวใจ นี่จินตนาการไปทั้งนั้นแหละ พอเรามาปฏิบัติจริงๆ ล้มลุกคลุกคลาน ล้มลุกคลุกคลานเพราะมันไม่มีราคาไป ความเพียรของเราไม่มีราคา ถ้าความเพียรของเราไม่มีราคา ไม่มีความจริงขึ้นมา กิเลสมันไม่ไว้หน้าหรือ มันทั้งปลิ้นทั้งปล่อน

ทั้งหลายทั้งมวล ทั้งทำให้เรา ถ้าเรามีสติปัญญา มีครูบาอาจารย์ท่านคอยตอกย้ำ เราก็จะเอาจริง เอาจริงของเรา ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ของเราเนะ เราก็อยู่กันแบบเร่ร่อน

เวลาโยมนะ เวลาบริษัท ๔ เขาทำหน้าที่การงานของเขา เขาก็ทุกข์ของเขามานะ เขาทำสิ่งใดมาเขามีศรัทธามีความเชื่อ สิ่งใดที่ได้มาเขาก็เอาแต่สิ่งที่เป็นของดีของเขาใส่บาตรพระ พระเราออกบิณฑบาตมาได้สิ่งใดมาแล้ว ก็เพื่อดำรงชีวิตของเรา บิณฑบาตมาแล้วนั้น ทำ ปฏิสังขยา โยๆ พิจารณาแล้วนั้น นั้นแล้วมีกำลังขึ้นมา เราก็จะประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา

สิ่งที่เขาได้มา เขาจะใส่สิ่งใด เขาก็ต้องใส่สิ่งที่ดีของเขาแล้วแหละ ดีที่สุดของเขา เพราะเขามีความเชื่อมีความศรัทธา เขาไม่ได้ใส่ด้วยความประชดประชันที่ไหนละ แล้วเราฉันแล้ว เราได้ฉัน ได้ดำรงชีวิตแล้วเราจะทำสิ่งใดต่อไป ถ้าจิตใจมีคุณค่า แค่นี้มันก็พอแล้ว ถ้าแค่นี้พอแล้ว สังคมปฏิบัติของเราต้องการความสงบ ต้องการความวิเวก ไม่ต้องการความคลุกคลี ไม่คลุกคลีต่อกัน นี่มันเป็นความสุข มันเป็นความสุขนะ มันเป็นความสุขของคนที่มีคุณธรรม

แต่ถ้าหัวใจที่มันเร่ร่อน หัวใจที่มันไม่มีหลักมีเกณฑ์มันก็อ้างอิง “ถ้าปฏิบัติแล้วก็จะขาด ใอันนั้น จะขาดใอันนี้ จะเป็นใอันนั้น จะเป็นใอันนี้” มันวุ่นวายไปหมด แล้วมันขาดอะไรละ ลมหายใจก็มี ร่างกายก็มี จิตใจก็มี มันก็พร้อมอยู่แล้ว ถ้าพร้อมอยู่แล้ว ถ้าทำความจริงขึ้นมามันก็เป็นความจริงขึ้นมา

ถ้ามันมีคุณค่าขึ้นมา มันมีคุณค่า ศึกษา มา ปัญญาไม่ต้องแบกต้องหาม ศึกษา มาเพื่อเป็นความรู้ ถ้าเป็นความรู้มันก็เป็นปริยัติ มันก็เป็นสัญญาทั้งนั้นแหละ มันเป็นจินตนาการ ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นจินตนาการทั้งนั้นแหละ แล้วก็คาดหมายกันไป แล้วคาดหมายกันไป คูสิ เราก็จินตนาการ ครูบาอาจารย์ท่านทำอย่างไร

ครูบาอาจารย์ท่านมีคุณธรรมของท่าน ท่านมีคุณธรรมของท่านนะ ถ้ามีศรัทธา ศรัทธาเขาต้องการอย่างไร ถ้าไม่เป็นโทษกับการปฏิบัติ ท่านก็มีเมตตากับเขา แต่ของเราสิ่งนั้น ถ้าเราไม่มีคุณธรรมในหัวใจของเรา นั่นละเชื่อโรคนะ นั่นละจะทำให้เราเหลวไหลนะ เพราะอะไร เพราะโมฆบุรุษไง ในเมื่อโมฆบุรุษมันตายเพราะลาภ ตายเพราะเหยื่อ สิ่งนั้นมันเป็นศรัทธาของเขา แต่ถ้าใจเราไม่มีคุณธรรมมันเป็นโทษของเรา ถ้าเป็นโทษของเรา ถ้าธรรมไม่มีคุณค่า ก็เลสมันก็มีผลอย่างนั้น

แต่ถ้าเรามีสติมีปัญญา เราทำของเรา คุณงามความดีของเรา เราทำคุณงามความดีของเรา ตั้งสติของเราเนะ ตั้งสติของเรา พุทฺโธหรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามีปัญญาขึ้นมามันจะไล่ต้อนเข้ามา ไล่ต้อนเข้ามามันมีคุณค่าของมัน ถ้ามีคุณค่าของมันนะ กิเลสมันเริ่มถอยถ่นแล้ว ถ้ากิเลสมันเริ่มถอยถ่นไป ถ้าเราพุทฺโธๆ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันจะมีจุดยืนแล้ว

ถ้ามีจุดยืนขึ้นมา ถ้าจิตมันจะสงบเราก็จะรู้ ถ้ามันสงบคือมันปล่อยความรู้สึกนึกคิดมันไป ความคิดหยาบๆ มันเริ่มปล่อยเข้ามาได้แล้ว แต่มันก็ยังล้งเลงสงสัย มันจะเข้าค้ำเข้าเข็ม มันจะเข้าได้หรือเข้าไม่ได้ ตรงนี้มันจับปลัดจับผลู มันก็จะทำให้เราเหลวไหล เราก็ตั้งสติของเรา

คนเราต้องมีสัจจะ ถ้ามีสัจจะ มีความมั่นคงของเรา เราปฏิบัติของเรา มันจะทุกข้มันจะยากเราก็ต้องสู้ ความทุกข์ความยากอย่างนี้มันเป็นความทุกข์ความยากเพราะกิเลส กิเลสเวลามันปลิ้นปล้อน มันเอาสิ่งนี้มาต่อรองกับเรา “ปฏิบัติแล้วก็จะเป็นอย่างตาย ปฏิบัติแล้วมันจะทุกข์จะยากนะ ปฏิบัติก็พอเป็นพิธีเถอะ โลกเขาก็ปฏิบัติกันอยู่แล้ว เราก็ปฏิบัติพอเป็นพิธี ปฏิบัติแล้วเราก็คือเราเป็นชาวพุทธ เราก็ภูมิใจว่าเราเป็นชาวพุทธ เราเป็นนักปฏิบัติ” มันปฏิบัติมา เห็นไหม ปฏิบัติแล้วราคามันไม่พอ ธรรมมันไม่มีราคาพอ

พอไม่มีราคาพอนะ ปฏิบัติไปกิเลสมันรู้อยู่แล้วว่าถ้าปฏิบัติอย่างนี้ ปฏิบัติพอเป็นพิธีมันไม่สามารถจะชำระล้างกิเลสได้ พอไม่ชำระล้างกิเลส กิเลสมันก็เปิดโอกาสให้ กิเลสมันก็ไม่แสดงตัว เห็นไหม เราปฏิบัติกันพอเป็นพิธี พอทำกันก็ทำเป็นประเพณี พอเป็นประเพณีขึ้นมา ทำเสร็จแล้ว ทำตามเวลาเสร็จแล้วก็เลิก เลิกแล้วก็ทำ แล้วจิตใจเราก็สงบ จิตใจก็ว่าง จิตใจก็ปลอดโปร่ง “แหม! ชีวิตนี้มีค่ามาก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐมาก นุ่มนวล อ่อนหวาน ยิ้มแย้มแจ่มใส โอ๊ย! มันมีแต่ความสุข” นั่นละปฏิบัติพอเป็นพิธีไป

แต่ถ้าเอาจริงเอาจังกั้นนะ มันจะมากกว่านั้นไง ถ้าธรรมมันมีคุณค่าขึ้นมามันจะชำระล้างกิเลส กิเลสมันจะโต้ตอบ กิเลสมันมีโอกาสดังนั้นขึ้นมามันจะสวนกลับ ถ้ามันสวนกลับขึ้นมา แล้วเราจะนุ่มนวลอ่อนหวานอย่างนั้นตลอดไปไม่ได้ไหม

ครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติมา ท่านมีสติของท่าน ท่านมีความเข้มแข็งของท่าน สิ่งใดที่ปฏิบัติแล้ว นั่งสมาธิแล้วมันไม่ลง พຽ່ງนี้เราจะผ่อนอาหาร พຽ່ງนี้เราจะไม่นอน เราจะเข้มแข็งไปกับมันต่อหน้าไปตลอด มันก็มีกำลังมากขึ้นที่จะต่อกรกับเรา ถ้าเข้าไปเผชิญกับมัน แต่ถ้าเรา

ไม่ได้เผชิญหน้ากับมัน ทำให้มีคุณค่า ทำพอเป็นพิธี พอทำเป็นพิธี กิเลสมันนอนใจไป แหม! ถ้าทำอย่างนี้ไม่ถึงตัวมัน จะไม่รู้ไม่เห็นกิเลสเลย

ศึกษารวมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามามันเป็นอะไร? มันเป็นปริยัติ พอมันเป็นปริยัติขึ้นมาเราก็คิดจินตนาการเอาว่ามันควรจะเป็นแบบนี้ ถ้าควรเป็นแบบนี้มันก็สร้างอารมณ์ของมันขึ้นมา พอสร้างอารมณ์ขึ้นมา เพราะกิเลสมันรู้ใจใหม่ว่าปฏิบัติพอเป็นพิธีมันจะเข้ามาถึงตัวมัน มันไม่แสดงตัวหรอก พอไม่แสดงตัวนะ มันก็โอ้อ่า “แหม! ปฏิบัติแล้วนุ่มนวลอ่อนหวาน มีแต่ความสุข ชีวิตมันเป็นเช่นนี้เอง”...นี่มันเป็นเรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องทำกันพอเป็นพิธี กิเลสมันไม่ถลอกเลย ไม่เห็นหน้ากิเลสเลย ไม่รู้จักกิเลสเป็นอย่างไรด้วย

ถ้าเป็นกิเลส “อ้าว! กิเลสก็คือค้นหาความทะยานอยากไป เป็นความอยาก แล้วตอนนี้เราไม่อยากไป เราไม่อยากมันก็ไม่มีการกิเลสไป พอไม่มีกิเลสขึ้นมามันก็ปลอดภัยไป” นี่ธรรมไม่มีราคา ไม่มีราคาเลยสำหรับกรรมฐาน ไม่มีราคาเลยสำหรับครูบาอาจารย์ของเราที่ท่านประพฤติปฏิบัติมา เพราะไม่มีราคา แล้วกิเลสมันไม่แสดงตัวด้วย กิเลสมันไม่เงยหน้า มันไม่หันหน้ามามองเลย กิเลสมันไม่หันหน้ามามอง พอปฏิบัติเป็นพิธีมันก็ว่านี่คือคุณธรรม สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับมันไป แต่ถ้าจะเอาจริงเอาจัง มันยังไม่ได้เริ่มต้นเลย

ถ้ามันจะเริ่มต้นนะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นสอนอยู่ ให้ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบก่อน ถ้าใจสงบเข้ามา กิเลสมันก็ต่อต้าน พอกิเลสต่อต้าน เพราะเราจะเอาจริง กิเลสมันก็ต่อต้านนะ ถ้ามันเผลอ มันตกวงค์ไป นั่งสมาธิแล้วมันก็หายไปเลย นั่นละกิเลสมันก็ไม่หันมามอง เพราะพวกนี้ไม่เข้าไปใกล้ชิดตัวมันเลย

แต่ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้าไป ถ้ามันจะเริ่มสงบระงับเข้ามา พอเริ่มสงบ กิเลสมันต้องเบาลง ถึงจะเป็นสมาธิขึ้นมาในใจเราได้ แต่ถ้ากิเลสมันขุ่นมัว ความฟุ้งซ่านมันรุนแรง มันจะเป็นสมาธิขึ้นมาได้อย่างไร เพราะอะไร เพราะกิเลสคือค้นหาความทะยานอยาก ค้นหาอะไร ค้นหาคืออวิชาที่ความไม่รู้ ไม่รู้มันก็คิดออกไป จินตนาการออกไป ความจินตนาการโดยขาดสติไป นี่คิดธรรมดาๆ มันก็เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น

แต่ถ้าเราใช้พุทธานุสติ กำหนดพุทโธก็ได้ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามาก็ได้ สติปัญญามันไล่เข้ามา พอมันไล่สิ่งนั้นเข้ามา สิ่งที่ว่ากิเลสค้นหาที่ความฟุ้งซ่านมันสงบตัวลงๆ ฉะนั้น พุทโธๆ เข้าไป ถ้ามันเริ่มละเอียดขึ้น ละเอียดขึ้นเราก็พุทโธชัดๆ ขึ้นไป ชัดๆ ของเรา แต่มันจะ

ละเอียดอย่างไรก็แล้วแต่ให้มันละเอียดของมันไป แต่สติปัญญาเราสมบูรณ์เข้าไป ถ้ามันสงบระงับเข้ามา เราดูเราเห็นของเรา เห็นใหม่ ถ้ารู้เห็นขึ้นไป ถ้ามันสงบขึ้นมาเราก็รู้ว่าสงบ พอมันคลายตัวออกมาเราก็กำหนดพุทฺธโชตเนื่องกันไปให้มันสงบมากขึ้น พอสงบบ่อยครั้งเข้าๆ มันก็เป็นสมาธิขึ้นมา ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา มันมีราคาค่างวดขึ้นมา มันมีราคาค่างวดขึ้นมา

กิเลสถ้ามันเห็นว่าเราทำสมาธิได้ สมาธิมีกำลังขึ้นมา กิเลสมันจะหลบหลีก มันจะไม่ให้เราเจอมันหรอก ฉะนั้น เวลาจิตที่มันสงบแล้วมันพยายามจะค้นหากิเลสมันถึงไม่เจอกิเลสไป มันไม่เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้าจิตมันสงบได้ มันก็จะเข้าไปมีความสงบระงับอยู่ในความสงบนั้น ในสมณะนั้น ในสมาธินั้น ในสมาธินั้นมันก็เป็นเครื่องอยู่

เวลาเราฟังชาน เราทุกข์ยาก เราทุกข์ยากขนาดไหน เวลาจิตมันสงบขึ้นมา นี่ใจ รสของธรรมๆ ใจ สมาธิธรรม มีรสของธรรมเราก็มีสติมีความสมบูรณ์ของเรา เราก็มีความสุขของเรา เวลามันคลายตัวออกมา ถ้าเรายังไม่มีกำลังพอ เราทำอะไรไม่ได้ เรายังขุดค้นหากิเลสไม่เจอ เราก็ทำความสงบของใจให้มากขึ้น พอมากขึ้นแล้วรำพึงไปให้เห็นกาย ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง เราจะเห็นหน้ากิเลสแล้ว ถ้าเราเห็นหน้ากิเลสนะ พอจิตมันสงบไปมันเห็นหน้ากิเลสมันจะมีความตื่นเต็นมาก มีความตื่นเต็น

ตน ถ้ารู้สำนึกว่าตน ตัวเองรู้ว่าตัวเองทำความผิด คนคนนั้นจะเริ่มมีการแก้ไข ส่วนใหญ่โลกที่มีปัญหากันอยู่ที่นี่เพราะคนทำความผิดแล้วไม่ยอมรับผิด คนทำความผิดแล้วไม่ยอมรับว่าตัวเองทำผิด ถ้าคนทำผิดแล้วพยายามปฏิเสธว่าไม่ได้ทำผิด นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันสงบแล้ว ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง เห็นใหม่ ตน จิตเห็นอาการของจิต จิตเห็นกิเลสขึ้นมามันมีความตื่นเต็น

ใครนะ ถ้าทำความผิดไว้ แล้วเวลาเราสำนึกได้เราเสียใจไหม? เสียใจมาก เสียใจมาก นี่เป็นอารมณ์ความรู้สึกของโลกๆ นะ แต่เวลาชำระล้างกิเลส ถ้าธรรมมันมีราคาขึ้นมา ถ้าธรรมมีคุณค่าขึ้นมา มีราคาค่างวดขึ้นมา มันสามารถเข้าไปเห็นหน้ากิเลสได้ ถ้าเข้าไปสามารถเห็นหน้ากิเลสได้ เห็นหน้ากิเลสมันมีความพอใจใจ

คนเรารู้สำนึกว่าผิด ในเมื่อเราเห็นกิเลสของเรา เราเห็นกิเลสของเรา เราจะเอากิเลสพิจารณาขึ้นมา นี่ใจ ระหว่างธรรมกับกิเลสมันจะต่อสู้กัน ถ้าธรรม เวลาคุณค่าของมัน คุณค่าของ

ธรรมที่มีราคาขึ้นมา กิเลสมันจะสงบตัวลง สงบตัวลงเพื่อมันจะหลบหลีก ไม่ใช่สงบตัวลงเพื่อจะยอมแพ้หรือ กิเลสมันไม่เคยยอมแพ้ใคร ถ้ามันสงบตัวลงเพราะว่ามีกำลังของสมาธิ

แต่พอสมาธิ เรามีสติมีปัญญาขึ้นมา ระหว่างกิเลสกับธรรมที่มันเผชิญหน้ากัน เวลากิเลสกับธรรมที่มันจะต่อสู้กัน ถ้าธรรมมันจับกิเลสได้ ธรรมจับกิเลสได้นะ ถ้ามีกำลังขึ้นมา ถ้าจับกิเลสได้มันจะตั้งกายขึ้นมาได้ ถ้าตั้งกายขึ้นมาได้แล้ว เดี่ยวกายมันก็หายไป เดี่ยวกายมันก็คงที่ไม่ได้ เพราะกำลังเราไม่พอ นี้คุณภาพของธรรม คุณค่าของธรรมมันกำลังไม่พอ เราก็ต้องฝึกหัดเพิ่มสติเพิ่มปัญญามากขึ้นไป

การปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติพอเป็นพิธีขึ้นมาเขาก็บอกว่าสิ่งนั้นเขาปฏิบัติแล้ว เขาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเขาก็สร้างอารมณ์จินตนาการของเขาไปตามแต่กิเลส มันจะบัญชา ตามแต่กิเลสมันจะเอาธรรมะมาอ้างอิง แล้วให้เราเชื่อตามมันไป แล้วก็สงบเสงี่ยมเรียบร้อย เจียมตนเจียมตัวไปอย่างนั้นแหละ ปฏิบัติไปอย่างนี้ทั้งปีทั้งชาติมันจะได้สิ่งใดมาเป็นคุณธรรม มาเป็นสังฆธรรมในหัวใจ

แต่ในวงกรรมฐานของเรา ในเมื่อครูบาอาจารย์ของท่านทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจสงบเข้ามามันก็สงบด้วยความเป็นจริงของมัน สงบด้วยธรรมที่มีคุณค่า ด้วยสมาธิธรรมตามความเป็นจริง ถ้าตามความเป็นจริงมีสติมีปัญญา รู้เท่าแล้วมีความสุข ความรื่นเริง ความอภิญญา สมาธิธรรมมันมีความสุข สุขมากๆ ถ้ามันไม่สุขทำไมติดสมาธิได้ พอติดสมาธิ คนที่ภาวนาไม่มีหลักมีเกณฑ์ ไม่มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ มันคาดหมายเลยว่าสมาธินี้เป็นนิพพาน สมาธินี้เป็นนิพพานเลย ถ้าสมาธิเป็นนิพพาน ก็มันว่าง มันมีความสุข มันจะไม่นิพพานได้อย่างไรละ

แต่ถ้าครูบาอาจารย์ของท่านเคยประพฤติปฏิบัติมา ท่านรู้ท่านเห็นของท่านว่าสิ่งสิ่งนั้นมันเป็นแค่พื้นฐานเท่านั้นแหละ ถ้าจิตสงบแล้วมันต้องออกหรือค้น ออกแสวงหา ออกพิจารณา ถ้ามันพิจารณาของมันเป็นมันถึงจะเป็นวิปัสสนา วิปัสสนา ถ้าเกิดวิปัสสนา ถ้ามันจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรมได้ตามความเป็นจริง ถ้ามันจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรมได้ตามความเป็นจริง มันตื่นตื่น มันได้ทรัพย์ มันได้สมบัติ อริยทรัพย์มันจะเกิดขึ้น

เวลากิเลสกับธรรมมันต่อสู้กัน ต่อสู้ตั้งแต่ภายนอก ต่อสู้ตั้งแต่การดำรงชีวิต ถ้าคนมีคุณภาพ คนที่มีคุณค่าเขาจะประพฤติปฏิบัติธรรม เรามีเป้าหมาย เราอยากได้อริยทรัพย์ ในเมื่อเราได้อริยทรัพย์ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราบวชมาเป็นพระ เราเป็นนักปฏิบัติ เราเป็นมนุษย์

เหมือนกัน แต่มนุษย์ ถ้าเราอยากได้อริยทรัพย์ ความเป็นอยู่ของโลกเราอยู่เพื่อดำรงชีวิต ดำรงชีวิตไม่ให้กิเลสเป็นใหญ่ ไม่ให้กิเลสเป็นใหญ่ ไม่ให้มันเอาแต่ตามใจมัน ไม่ให้เอาแต่ที่มัน จะทำตามใจมัน มันจะแสวงหามาเพื่อดำรงตามแต่ความพอใจ ถ้าความพอใจมันไปส่งไปเสริม ไปเพิ่มให้กิเลสมันเข้มแข็งขึ้นมา

แต่ถ้าเรามีคุณค่าของเรา เรามักน้อยเราสันโดษ เราถือชฎดวงควัตรเพื่อขัดเกลามัน ขัดเกลามัน เราดำรงชีวิตความเป็นอยู่เท่านั้นเองจริงๆ เพราะเราปรารถนาอริยทรัพย์ เราปรารถนา คุณธรรมที่สูงส่ง เราไม่ได้ปรารถนาการดำรงชีวิตแบบนี้ แต่ในเมื่อเราเป็นมนุษย์ เราเกิดมาเป็น มนุษย์ มนุษย์ต้องมีอาหาร ต้องมีปัจจัย ๔ ดำรงชีวิตไว้เพื่อประพฤติกฎปฏิบัติ ดำรงชีวิตไว้เพื่อ อริยทรัพย์ ในเมื่อถ้าจิตใจมันเป็นแบบนี้แล้ว ความเป็นอยู่ทางโลกไม่มีปัญหา ไม่มีประเด็น ไม่ให้กิเลสมันเอามาอ้างอิงทำให้การปฏิบัติเราล้มลุกคลุกคลานเลย

ฉะนั้น ดำรงชีวิตไว้เพื่อปฏิบัติ เวลาปฏิบัติขึ้นมา ถ้าทำขึ้นมา จิตมันสงบเข้ามาได้ มันมี คุณค่าขึ้นมา ธรรมมีคุณค่าขึ้นมา มีคุณค่าขึ้นมา กิเลสมันก็อ่อนตัวลง กิเลสมันก็สงบตัวลง แล้ว พوجدิตเราสงบขึ้นมา มันคงขึ้นมา เราเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิตตามความเป็นจริง

เห็นเวทนา เห็นจิตตามความจริงมันเป็นสิ่งที่รู้ได้ มันเป็นคุณภาพของจิต มันเป็นปัจจัยตั้ง มันเป็นสันทิฎฐิโก ขณะที่จิตสงบนั้นเรารู้ว่าจิตมันสงบ นี่ไง มันมีสติมีสัมปชัญญะสมบูรณ์ สมบูรณ์เพราะมีสติมันถึงเกิดสมาธิ ทำสมาธิได้มันคง ทำความสงบบ่อยครั้งเข้าจนจิตมันมันคง แล้วพอเห็นกายมันสะท้อนหัวใจ มันสะท้อนหัวใจเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันปิดกั้นไว้ สักกายทิฎฐิ ทิฎฐิความเห็นผิด คำว่า “ทิฎฐิ” มันเป็นสังโยชน์ สักกายทิฎฐิมันเป็นสังโยชน์ อันหนึ่ง มันมีความยึดมั่นถือมั่น มันร้อยรัดหัวใจอันหนึ่ง แต่ถ้าเราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นไป เรา จะพิจารณาอะไร เราจะทำอะไร เราจะมาสงบเสงี่ยม จะมานุ่มนวลอ่อนหวานแบบโลกๆ ให้ กิเลสมันครอบงำ ให้กิเลสมันหัวเราะเยาะ เพราะอะไร เพราะเราหวังกิริยามารยาทของโลกไป

แต่เวลาประพฤติกฎปฏิบัติขึ้นมา คนที่เขาอยากได้คุณธรรมในหัวใจเขาเข้มแข็ง เขาอดทน เขาทำของเขาด้วยความหมั่นเพียรของเขา ความหมั่นเพียรเดินจงกรม คุณิ เดินจงกรมนี้เขาวิ่งเลย เวลานั่งสมาธิภาวนา ๗ ชั่วโมง ๘ ชั่วโมง นั่งสมาธิทั้งวันทั้งคืน เดินจงกรมทั้งวันทั้งคืน ทำไม เขาทำของเขา อย่างนี้มันไม่หนักหนาสาหัสสากรรจ์เกินไปหรือ อย่างนี้ไม่ใช่ว่ามันเป็นอัตตกลิม

ถาณุโยคที่ทำทุกข์เกินกว่าเหตุแล้วหรือเปล่า แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ของเรา ท่านจะส่งเสริม ส่งเสริมขึ้นไป

ขณะที่เราทำ คนทำงาน งานเวลาปฏิบัติขึ้นมามันก็ต้องทุกข์ยากอย่างนี้ แต่ถ้าพิจารณา กาย พิจารณากายให้เป็นวิภาคะ ให้มันแยกเป็นไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์มันเป็นทางเดินของปัญญา มันเป็นทางเดินของปัญญา ปัญญา มันจะเกิดขึ้น จิตเวลา มันจะก้าวเดินของมันไป จากปุถุชนคน หนา เวลาพิจารณาไป เวลาใช้ปัญญาอบรมสมาธิพิจารณาเข้ามา เวลาใช้พุทธานุสติกำหนดคำ บริกรรมเข้ามา มันสงบระงับเข้ามา จากปุถุชนคนหนามันก็เป็นกัลยาณปุถุชน กัลยาณปุถุชน ถ้า มันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริงมันก็เดิน โสคาปัตติมรรค นี้ทางเดิน ของปัญญา ทางเดินของปัญญา ทางก้าวเดินของจิต มันมีเหตุมีผล มีการกระทำ มันชัดเจน มันมี วิธีการ มันจับต้องของมัน นี่จิตทำงาน ถ้าจิตมันทำงานขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป มันทำของ มันขึ้นมา ไม่ใช่สัญญาอารมณ์ นึกเอา นึกเอาจินตนาการเอา แล้วก็นุ่มนวลอ่อนหวานอยู่อย่างนั้น มันไม่เป็นประโยชน์อะไรหรอก มันเป็นเรื่องโลกๆ ถ้าเรื่องโลกมันก็สะสมกันไป

ถ้าเป็นทางโลกเขาก็ว่าสิ่งนี้สร้างสมบารมี ปฏิบัติพอเป็นพิธีกันไป ก็ปฏิบัติไปแล้ว แต่ถ้า มันปฏิบัติไปแล้วจะเป็นมิจฉาทิฎฐิ มันมีครูบาอาจารย์ที่ผิดมันก็ดึงกันไป สายบุญสายกรรมมันก็ ดึงออกนอกกันไป มันก็เป็นไสยศาสตร์ เป็นโลกไปนู่นนะ แต่ถ้าเป็นคุณธรรม เป็นความจริงขึ้นมา นะ มันพิสูจน์ได้ มันพิสูจน์จากปัจจัยตั้ง จากสันทิฎฐิโก เราทำด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความ จริงจังของเรา

แล้วเวลาปฏิบัติไป เวลาจิตมันสงบ เวลาจิตสงบบ่อยครั้งเข้าๆ จนมีสติสัมปชัญญะ เพราะ คุณภาพของธรรมมีกำลังมากขึ้น กิเลสมันก็สงบตัวลง กิเลสมันก็หลบหลิกของมันไป กิเลสมันก็ ยุบยอบไป กิเลสมันก็ซ่อนตัวของมัน ถ้าเราจับกาย เวทนา จิต ธรรม พิจารณาซ้ำๆ ของเราไป แยกแยะของเราไป ฝึกหัดใช้ปัญญาบ่อยครั้งเข้า ฝึกหัดใช้ปัญญาของเรา

ถ้าเกิดเวทนา เวทนาของเราแล้วพิจารณาของเราไป ถ้ามันจับต้องได้ ถ้าจับเวทนาได้ ถ้า จับไม่ได้ วางไว้ก่อน กลับมากำหนดพุทโธ กลับมาใช้ปัญญาอบรมสมาธิให้จิตสงบเข้ามา จิตมี กำลังแล้วมันถึงจะไปจับได้

ถ้าจับของมันได้แล้วพิจารณานะ เวทนามันคืออะไร สิ่งที่เป็นนามธรรมๆ อุปาทาน หนึ่งนั่น สิ่งที่อยู่อุปาทานไปยึดมันถือมันทั้งนั้น ถ้ายึดมันถือมัน มันยึดมันถือมัน คำว่า “ยึดมันถือ

มัน” ถ้าเราดูเห็นเราถึงว่าเป็นการยึดมันถือมัน แต่ถ้าไม่รู้ไม่เห็นมันยึดไปแล้ว มันยึดไปแล้วโดยข้อเท็จจริง แต่ด้วยสติปัญญามันไล่ตามกันไม่ทัน ไล่ตามไม่ทันมันก็เจ็บก็ปวดไปธรรมชาติของมันอย่างนั้นแหละ ถ้าเราไม่มีหลักก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนี้

แต่ถ้าเรามีสติปัญญาละ สิ่งใดเกิดขึ้น ถ้ามันเป็นความจริง ก่อนหน้าที่เราจะปฏิบัติมันก็ต้องน่าจะมีอยู่แล้ว ถ้าปฏิบัติไปแล้วมันก็น่าจะอยู่กับเราไป นี่มันไม่ใช่ ก่อนหน้านั้นมันก็ไม่มี แต่ทำไมมันมีขึ้นมาละ แล้วถ้ามีขึ้นมา ถ้าเราสู้ไม่ได้มันก็จะมืออยู่อย่างนี้จนกว่าเราจะเลิกไป

แต่ถ้าเรามีสติปัญญาขึ้นมา เรามีสติปัญญาเราพิจารณามัน มันเป็นอะไร ถ้าจิตมันจับของมันนะ จิตจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรม ถ้ามันจับได้แล้วมันพิจารณาของมัน พิจารณามัน ไล่เข้าไป ไล่เข้าไปด้วยปัญญา เห็นไหม ไตรลักษณ์เป็นทางเดินของปัญญา ปัญญามันจะแยกแยะของมันไป มันเป็นอนิจจัง มันไม่อยู่คงที่ของมัน ถ้ามันอยู่คงที่ของมัน เราลุกไป ก่อนหน้านั้นมันต้องมีแบบนี้ นี่มันไม่มี แล้วมันมามันมาจากไหน มันมาจากไหน

มันมาจากไหนมันก็เป็นความยึดของใจ ถ้าใจมันพิจารณาของมันไป พิจารณา ใครโง่ใครฉลาด สิ่งที่ว่าเราจะมาแก้ทุกข์ๆ ของเรา แล้วเราไปยึดมันถือมันสิ่งนี้ทำไม ถ้ามันเป็นคุณธรรม ทางเดินของปัญญา ปัญญามันเกิดขึ้นมันแยกแยะของมัน ถ้าแยกแยะของมัน มันรู้มันเห็นของมันนะ ถ้ากำลังมันพอมันก็ปล่อย ถ้ามันปล่อยขึ้นมา เรารู้ชัด เรารู้ชัดเพราะเรามีสติ เพราะเรามีปัญญา เพราะเรามีสติ มีสมาธิ มีปัญญา แล้วเราเป็นคนพิจารณา เราเป็นคนพิจารณา นี่ วิปัสสนามันเกิดอย่างนี้ มันมีสติมีปัญญา มันวิปัสสนาขึ้นมา

แต่ถ้าสติมันไม่สมบูรณ์ บอกว่า “เราใช้ปัญญาๆ มันก็เป็นทางปัญญา” นี่ธรรมไม่มีราคา กิเลสมันก็สวมเข้ามาไง กิเลสมันสวมเข้ามานะ พอสวมเข้ามาบอกใช้ปัญญาเหมือนกัน เวลา กิเลสมันก็ใช้สังขารเหมือนกัน สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง

สังขารนี้ถ้ามีสติ มีสมาธิ สังขารนี้มันก็เป็นปัญญา ถ้าสมาธิ สติมันอ่อนลง สังขารนี้มันก็เป็นเรื่องของกิเลส เพราะกิเลสสมุทรย์มันก็ซ้อนเข้ามา นี่ซ้อนเข้ามา มันพิจารณาของมันไป ถ้าพิจารณาไป พิจารณาบ่อยครั้งเข้ามันปล่อยวางไม่ได้ ถ้ากิเลสมันซ้อนเข้ามามันก็อ้างธรรมไง มันก็ว่าเป็นของมัน ในเมื่อเวทนามันก็เป็นเวทนา แล้วทำไมเวทนามันปล่อยไม่ได้ ทำไมกำลังมันไม่พอ กำลังมันเป็นอย่างไร นี่เวลามันพิจารณาไปโดยกิเลสมันจับกันไม่ได้ ถ้าจับกันไม่ได้มันต้อง

ปล่อยแล้ว มันปล่อยแล้วมันกลับมาทำความสงบของใจ เห็นใหม่ เวลาใช้ปัญญาไปๆ ไม่ใช่ที่เราใช้ปัญญาแล้วจะเป็นปัญญาตลอดไปนะ

ถ้ามีสติ มีสมาธิ ปัญญาที่เกิดจากสัมมาสมาธิมันถึงจะเป็นภาวนามยปัญญา แล้วพอใช้ปัญญาไปมากเข้า บ่อยครั้งเข้า สมาธิ สติมันอ่อนลง พอมันอ่อนลง สิ่งที่ย่อลงแล้วกำลังมันไม่พอ สิ่งที่ย่อลงเข้ามาคือสมุทัยทั้งนั้นแหละ คือกิเลสมันซ่อนเข้ามา ถ้ากิเลสมันซ่อนเข้ามา ปัญญา เราพิจารณาด้วยปัญญาของเรา ถ้าเรามีสติ มีสมาธิขึ้นมา เราพิจารณาแล้วมันปล่อย มันปล่อย

แต่ถ้าเวลาสติ สมาธิมันอ่อนลง มันพิจารณาแล้วมันไม่ปล่อย ไม่ปล่อยแล้วหงุดหงิดด้วย ถ้ามันหงุดหงิดขึ้นมา ถ้าเราขี้โลก เราอยากได้ผลๆ เรามอบ “ก็เราใช้ปัญญาๆ มาแล้วมันได้ผล คราวนี้เราจะใช้ต่อเนื่องกันไป” ถ้ามันลองผิดลองถูกอย่างนี้ ครูบาอาจารย์ของเราจะบอกว่าให้ปล่อยๆ ถ้าเรายังคือยังค้างอยู่ หรือว่าเราจะปล่อยข้างหน้า เออ! เดี่ยวค่อยปล่อย มันจะถูกลูกักไปอย่างนั้นแหละ มันเป็นความจริงของมันอย่างนั้นอยู่แล้ว ข้อเท็จจริงมันเป็นแบบนี้

แต่ถ้าเรามีสติมีปัญญาเราก็ปล่อยได้ ถ้าไม่มีสติปัญญาเราต้องทดสอบก่อนๆ มันเป็นเรื่องธรรมดา ธรรมดาเพราะคนไม่รู้ คนไม่รู้ว่าเป็นเสือ แล้วพยายามจะไปปล้ำกับเสือ แต่ถ้าคนรู้ว่าเสือ มันผลัดเสือออก มันหนีเสือมาก่อน แล้วไปหาอาวุธมาจะกลับมาสู้กับเสือใหม่ มันต้องสู้กับมัน ในเมื่อกาย เวทนา จิต ธรรมต้องสู้อยู่แล้ว นี่มันเป็นกิเลส เราจะพิจารณาอย่างนี้ ถ้าพิจารณาอย่างนี้ มันมีคุณธรรมมากขึ้นบ่อยครั้งเข้า มันมีคุณธรรมบ่อยครั้งเข้า กิเลสมันก็เบาลงๆ มันเบาลงนะ

การที่เราทำสมาธิ ธรรมมีคุณค่าขึ้นมา กิเลสมันก็เบาตัวลงๆ มันเป็นขั้นของสมาธิ เวลาขั้นของใช้ปัญญา ขั้นใช้ปัญญา สมถกรรมฐาน-วิปัสสนากรรมฐาน เวลาขั้นของใช้ปัญญามันต้องมีสัมมาสมาธิแล้วมันเกิดปัญญาต่อเนื่องไป ถ้ามันเกิดปัญญาต่อเนื่องไป พิจารณาเข้าไป พิจารณาเข้าไปโดยการพิจารณาไป กิเลสเวลามันปล่อยๆ มันปล่อยพร้อมกับปัญญาดูด้วย เวลาทำความสงบของใจ เวลามันสงบระงับเข้ามามันสงบระงับเข้ามาเฉยๆ เป็นสมณะ สงบระงับเข้ามา เพราะความสงบระงับอันนั้นมันถึงเกิดภาวนามยปัญญา เวลาเกิดภาวนามยปัญญา ปัญญาพิจารณาไปแล้วมันตกมันถ่วงเข้าไปด้วย เพราะปัญญามันฟาดมันพันเข้าไป ปัญญาแก่กล้ามันเป็นดาบเพชร ฟาดพันกับกิเลสบ่อยครั้งเข้า

กิเลสในเมื่อมัน โคนมรรคญาณ โดยมรรค ๘ โดยเราพิจารณาของเรา ด้วยงานชอบ เพียรชอบ คำวิชอบ ทุกอย่างความชอบธรรม ความชอบธรรม เห็นไหม กิเลสมันไม่ชอบธรรมอยู่แล้ว กิเลสอวิชชามันไม่มีเหตุมีผลอยู่แล้ว แต่มรรคมันมีเหตุมีผลด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยปัญญาญาณ ปัญญาที่มีกำลังของสมาธิฟาดฟันบ่อยครั้งเข้า มันคลายตัวเข้า มันคลายตัวลง คลายตัวลง

จนถึงที่สุดเวลามันขาดนะ เวลามันขาด เห็นไหม ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ มันขาดเด็ดขาด เวลามันขาดขึ้นไป ใครเป็นคนทำให้มันขาดละ แล้วสิ่งที่มันจะขาดมันมาจากไหนล่ะ? ก็มันมาจากความมุมนะความบากบั่นของเรา ความจริงใจของเรา ถ้าความจริงใจ คนจริงมันถึงได้ความเป็นจริง คนจริงปฏิบัติจริง มีสัจจะ มีความจริงขึ้นมามันก็เป็นสัจจะ เป็นอริยสัจจะ

แต่ถ้าเราไม่จริงละ เราทำของเราด้วยความอ่อนแอ เราทำของเราไม่จริงจัง แต่เราว่าเราจริงใจ เราจริงมันก็ลุ่มๆ คลำๆ กิเลสมันก็หัวเราะเยาะนั่นนะ กิเลสมันก็เป็นของมันโดยธรรมชาติของมันอย่างนั้นแหละ แต่ถ้าเป็นจริง เราทำของเราด้วยความเป็นจริงขึ้นมา พิสูจน์กัน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปฏิบัติธรรมขึ้นมา ครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติขึ้นมาท่านปฏิบัติของท่านอย่างไร แล้วถ้าเป็นความจริง มันเป็นความจริงในใจของครูบาอาจารย์ของเรา

ถ้าเราปฏิบัติจริงตามความเป็นจริงของเรา เริ่มต้นตั้งแต่ว่าเรามีสติเรามีปัญญา เราทำงานภายใน เราทำงานการล้างภพล้างชาติ เราเกิดมาเป็นมนุษย์นะ จะชื่อนาย ข. นาย ก. นาย ง. อะไรก็แล้วแต่ แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมาแล้ว เวลามันเป็นจริงขึ้นมามันเป็นจริงขึ้นมาในใจ ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมาในใจ แล้วในใจ สิ่งที่เป็นนามธรรมมันพิสูจน์กันไม่ได้หรือ

มันพิสูจน์ได้ มันพิสูจน์ได้ต่อเมื่อครูบาอาจารย์ท่านทำของท่านมาแล้วเป็นความจริง แล้วเวลาเราพิจารณาไป เราเห็นกาย เห็นเวทนา จิต ธรรมตามความจริง แล้วพิจารณาบ่อยครั้งเข้าจนเวลามันขาด มันเป็นอันเดียวกัน พอมันเป็นอันเดียวกัน แล้วความต่อเนื่อง เห็นไหม คุณค่า ธรรมที่มีคุณค่ามันมีราคา มันมีราคาขึ้นมา กิเลสมันไม่กล้ามาเทียบเคียง แต่ถ้าธรรมของเรามันไม่มีราคาเลย มันเป็นเรื่อง มันเป็นเรื่องจามา จาามานี้มันไม่เข้าสู่ใจ เพราะสัญญาเกิดจากจิต มันไม่เข้าสู่ใจ

แต่ถ้าเวลามันพิจารณา ปัญญาอบรมสมาธิ หรือพุทธานุสติมันเข้ามามันเข้าไปสู่ใจ พอเข้าไปสู่ใจมันเข้าไปสู่ใจ เข้าไปสู่จิต นี่จิตจิต เวลาจิตสงบแล้วเข้าไปสู่จิตจิต แล้วเวลาปัญญามันเกิด มันเกิดที่จิตนั้น ถ้ามันเกิดที่จิตนั้นมันเป็นปัจจุบัน มันไม่ใช่สัญญา

สัญญาเกิดจากจิต สัญญาคือความจำได้หมายรู้ มันไม่ใช่ตัวจิต แต่เวลามันเกิดจากจิต จิตมันสงบเข้ามาแล้วมันเป็นสมาธิสมาธิ มันเป็นจิตจิต เวลาเกิดปัญญาละ เกิดสังขาร สมาธิ สมาธิคือจิต จิตเป็นสมาธิเวลามันเกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญามันเกิดจากจิต มันเกิดจากปัจจุบันนั้น ถ้าเกิดจากปัจจุบันนั้นมันพิจารณาเข้ามาๆ พิจารณาอะไร? ก็พิจารณาอวิชา พิจารณาสักกายทิฏฐิ ทิฏฐิความเห็นที่เกิดจากจิตนั้นนะ เวลาปัญญามันเกิดที่นั่นมันทำลายกันที่นั่น พอทำลายที่นั่น ถ้าผู้รู้จริงเห็นจริงมันจะเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา พอจิตมันเป็นความจริงเป็นอกุปป์ธรรม

สิ่งที่เป็นอกุปป์ธรรม สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา สิ่งนี้ สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา แล้วเราก็จินตนาการปฏิบัติพอเป็นพิธี มันก็เป็นอนัตตา อนัตตาคือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป ความคิดมันก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป ในโลกนี้ สรรพสิ่งในโลกนี้มันก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป มันก็เป็นอนัตตา เราก็รู้ตามจริงอนัตตา เห็นไหม ในเมื่อธรรมไม่มีราคาสีสมันก็เหยียบย่ำ แล้วอ้างธรรมนั้น คือธรรมนั้นว่าตัวเองมีธรรม แล้วก็ทำกรรมมารยาทกันไปประสาโลกๆ นั่นนะ

แต่ถ้าครูบาอาจารย์ของเราท่านปฏิบัติตามความจริง ถ้าจิตมันมีกำลังของมัน จิตมันพิจารณาของมันเข้าไป เวลาถึงที่สุดแล้วเวลามันขาด อกุปป์ธรรม อกุปป์ธรรม สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมคา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมคา สิ่งที่เกิดขึ้นกับจิต เกิดดับๆ รู้เท่าทันหมด ถ้ารู้เท่าทันหมดแล้ว มีคุณธรรมในใจแบบนี้มันจะไปแบกโลกใหม่ มันจะให้สิ่งที่เป็นโลกๆ มีคุณค่ามากกว่าจิตดวงนี้ใหม่ มันไม่มีแล้ว ถ้าไม่มีแล้ว จิตที่มีพื้นฐานเขาจะรีบหาค้น รีบประพฤติปฏิบัติ เพราะคนที่มันได้หลักได้เกณฑ์มามันอยากจะเดินก้าวหน้าต่อไป ถ้าสิ่งที่เดินก้าวหน้าต่อไปนะ ธรรมที่มีคุณค่า ถ้ามีคุณค่าเข้าไป ถ้าเป็นสภิกษาคามิมรรคมันต้องมีคุณค่ามากกว่านั้น

โสดาปัตติมรรค คุณค่าของโสดาปัตติมรรคมันก็เป็นคุณค่าอันหนึ่ง ถ้าเป็นโสดาปัตติผลไปแล้วมันก็จบของมัน กระบวนการของมัน เพราะกระบวนการของมัน เพราะของที่เขาคุณค่าเสมอเกินเขาถึงทำลายล้างกันไป ทีนี้สิ่งที่มันต่ำกว่า โสดาปัตติมรรค ในเมื่อกระบวนการมันจบ

สิ้นไปแล้ว ถ้าจะทำคุณค่ามากขึ้นไป คุณค่าของธรรมมันก็เป็นสภิกาคามีมรรค ถ้าเป็นสภิกาคามีมรรคมันก็ต้องทำความสงบของใจให้มากขึ้น พอจิตสงบขึ้นมาแล้วมันยึดหลักของมันได้ ถ้ายึดหลักของมันได้ พอมีคุณค่า กิเลสมันก็เบาตัวลง กิเลสมันก็หลบหลิก ถ้ากิเลสมันหลบหลิก เพราะเรากาวนาเป็น

สิ่งที่ภาวนาเราพิจารณาของเราแล้ว ถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้ว เวลาพิจารณาไปแล้ว เวลากิเลสมันขาดไปแล้ว เรามีประสบการณ์ พอจิตมันสงบแล้วเราก็จะขุดคุ้ยหา มัน ขุดคุ้ยหากิเลส หากาย หากเวทนา หากจิต หากธรรมตามความเป็นจริง ถ้ามันจับต้องได้ มันจับต้องได้ จับต้องได้ เพราะอะไร จับต้องได้เพราะธรรมมีคุณค่า ธรรมมีราคา

ถ้าไม่มีราคา เวลาจิตสงบแล้ว จิตมันเป็นอกุศลปฏิจจมาขันธ์หนึ่ง แล้วพอจิตมันสงบขึ้นไป บางคน จิตบางดวงเขาไม่ทำ เขาไม่ทำ เขาติดของเขาได้ เขาคิดว่าสิ่งที่เขาทำมาเขาพอแล้ว สิ่งที่ทำมาแล้วมันเป็นคุณธรรมแล้ว มันก็ไม่ก้าวหน้าของมันไป สิ่งที่ไม่ทำ ไม่ทำเพราะไม่อยากทำหนึ่ง แต่ถ้าคนที่มีความอานาจเขาจะก้าวเดินต่อไป

ถ้าเขาก้าวเดินต่อไป พอจิตมันสงบแล้ว ทำให้จิตนี้สงบเข้ามา พอมันมีราคาขึ้นมา กิเลสมันจะเบาลง เบาลงมันก็เห็นภาพชัดเจน เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง ถ้าตามความเป็นจริงนะ ถ้ามันจับได้มันก็พิจารณาของมัน พิจารณาโดยใช้ปัญญาของมัน ถ้าใช้ปัญญามันก็เป็นวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนา พิจารณาย่อยครั้งเข้า ถ้ามีกำลังบ่อยครั้งเข้ามันก็ต้องปล่อยวาง ปล่อยวางตามความเป็นจริงของกิเลสอย่างละเอียดที่มันจะปล่อยวาง ถ้ามันปล่อยวาง ปล่อยวางแล้วมันเป็นอย่างไรต่อไป ถ้าเราพิจารณาแล้วมันจะขาดมันจะเอามาจากไหน เว้นไว้แต่ขีปนาวุธพิจารณาแล้วมันจะขาดเลย

ถ้ามันพิจารณาไม่ขาด เห็นใหม่ สิ่งที่เราภาวนา คนเราจะภาวนา คนเรามีกายกับใจ หัวใจมันอยู่ในร่างกายนี้ ถ้าหัวใจอยู่ในร่างกายนี้ เราจะใช้ปัญญาต่อเนื่องไป ทำจิตให้สงบแล้วใช้ปัญญาต่อเนื่องไป มันจะอยู่ของมันได้ใหม่ เพราะจิตนี้มันอยู่ในร่างกายนี้ ร่างกายนี้ก็ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย ฉะนั้น การดำรงชีวิตของเรา ชีวิตประจำวันของเรา เราก็บิณฑบาตมา แล้วเราก็ฉัน เราก็พิจารณาของเราต่อเนื่องกันไป มันต้องแบ่งเวลา

การแบ่งเวลา พอแบ่งเวลาแล้ว เวลามันภาวนาแล้ว เวลาเราทำข้อวัตรปฏิบัติเสร็จแล้วเราจะภาวนาของเรา ถ้าเราปฏิบัติของเรา เราดูแลรักษาใจของเราพอใหม่ ถ้ารักษาใจของเราพอมันก็

มีกำลัง ถ้ารักษาใจไม่พอ เราก็ทำความสงบของใจขึ้นมาเพื่อรักษากำลังของเราขึ้นมา พอรักษา
กำลังของเราขึ้นมา ถ้ามันจับต้องได้ มันจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรมได้ตามความเป็นจริง
มันก็จับแล้วพิจารณาของมันไป พิจารณาไป มันพิจารณาแล้วถ้ามีคุณธรรมนะ มีอำนาจวาสนา
พิจารณามันจะพิจารณาได้

คนเรามีกิเลส อำนาจวาสนาลุ่มๆ คอนๆ พิจารณาจนลุ่มลุ่มคลุกคลาน กิเลสมันจะ
บิดเบือน กิเลสมันจะสร้างภาพ กิเลสมันจะเอาความรู้ความเห็นของมันมาต่อรองไว้ ถ้ามาต่อรอง
ระหว่างกิเลสกับธรรมมันต้องต่อสู้กันทุกชั้นตอน ถ้ากิเลสกับธรรมมันต่อสู้กันทุกชั้นตอน ถ้า
ธรรมะของเรามันมีคุณค่าขึ้นมา กิเลสมันต้องหลบต้องซ่อนแน่นอน ต้องหลบต้องซ่อน ถ้าจิตเรา
มีกำลังขึ้นมา ถ้ามันจะหลบจะซ่อนอย่างไรเราก็ไปลากมันมา เราจับมันได้ เราลากมันได้ เอามา
พิจารณา ถ้าพิจารณามันก็เป็นการได้ส่วนกันระหว่างกิเลสกับธรรมมันต่อสู้กัน ต่อสู้กันบน
หัวใจของเรา

เวลาเราภาวนานะ นั่งสมาธิ เดินจงกรมของเรา ถ้ากิเลสมันต่อสู้กันในหัวใจ มันจะเป็น
งานขึ้นมาที่เราใช้สติใช้ปัญญาแยกแยะ มันเป็นงานที่ผลิตผลิตมาก เป็นงานที่เราจะได้ผล ถ้า
เป็นงานที่ได้ผล คนเราทำแล้วมันได้ประโยชน์ขึ้นมา สิ่งใดมันก็อยากทำทั้งนั้นแหละ แต่คนข้าง
นอกที่เขาดูมาเขาจะไม่รู้หรือกว่าคนคนนี่เขาทำอะไร คนนี้ พระองค์นี่เดินไปเดินมา มีสติ นั่ง
สมาธิภาวนา เขามีงานของเขาหรือเปล่า ถ้าเขามีงานของเขาละ สิ่งที่มีมันเกิดขึ้นในหัวใจมันมี
คุณค่า ถ้ามีคุณค่าขึ้นมา พิจารณาซ้ำพิจารณาซ้ำ จนถึงที่สุดแล้วเวลามันขาด มันต้องขาด คำว่า
“ขาด” คือกิเลสมันตาย

ถ้าไม่ขาด เวลาพิจารณามันปล่อยๆ นี่ตึงคับหนาน มันปล่อยวางชั่วคราว ถ้าปล่อยวาง
ชั่วคราว เชื่อใจมันยังมีอยู่ เดียวมันก็ฟื้นมา เดียวมันก็กลับขึ้นมา พอกลับขึ้นมา การปฏิบัติของ
เรามันก็ลุ่มลุ่มคลุกคลาน แต่ถ้าเรามีสติปัญญานะ เรายุติสิ่งนี้ พระปฏิบัติขึ้นมาเขารักษาหัวใจ
รักษาหัวใจ รักษาธรรมรักษาผลขึ้นมาเพื่อพิจารณาของท่านขึ้นมา ฉะนั้น ความเป็นอยู่ของเราถึง
ต้องหาที่สงบที่สงัด หาหมุ่คณะที่เป็นสัปปายะที่จะมีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ ถ้าสิ่งนี้มีเขาจะ
ได้ประโยชน์ตรงนี้ขึ้นมา ถ้าได้ประโยชน์ตรงนี้ขึ้นมา ความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยไปรุ่ง เวลาไปภาวนา
ขึ้นมามันก็จะสะดวกสบายของมันขึ้นมา

พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ ถึงที่สุดแล้วเวลามันขาด ต้องขาด ถ้าขาดขึ้นมา กิเลสมันตาย พอ กิเลสมันตาย มันจะเว้งว่าง มันจะมีความสุข นี่รสของธรรม ถ้าธรรมมีคุณค่า คุณค่าของธรรม คุณค่าของสมาธิธรรม คุณค่าของโศดาปัตติมรรค คุณค่าของโศดาปัตติผล คุณค่าของสภิกาทคามิ มรรค คุณค่าของสภิกาทคามิผล มันมีคุณค่า ถ้ามันมีคุณค่าขึ้นมา กิเลสมันตาย กิเลสมันตายเป็น ชั้นเป็นตอนเข้าไป มันหดสั้นเข้าไป

เวลากิเลสมันหดสั้นเข้าไป ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ ถ้าเราสติปัญญาอ่อนด้อย “นี่ไง เว้งว่าง มีความสุขไปหมด”...มีความสุขขนาดไหนมันก็มีกิเลสในใจ ถ้ามีกิเลสในใจนะ ถ้ามีสติปัญญามัน จะทิ่มตำมา ถ้าไม่มีสติปัญญาขึ้นมาเนี่ยคร่อมตอไว้ กิเลสมันก็อยู่ในใจเรานั้นแหละ กิเลสคือกาม ราคะมันอาศัยอยู่ในใจ แต่เพราะเรายังมีสติมีปัญญา สมาธิเราดี เรามีอกุศลปรกรรม มีสิ่งที่เป็น พื้นฐาน มันก็ไม่แสดงตัวไง มันไม่แสดงตัวเพราะมันไม่ต้องการให้เห็นตัวมัน ไอ้พระที่ปฏิบัติ ขึ้นมาก็ว่านี่นิพพานๆ นิพพานคือสิ้นสุดแห่งทุกข์ นิพพานคือไม่มีกิเลสไง แต่กิเลสมันยังหลบ ซ่อนอยู่โดยที่เราไม่รู้เห็นมันนะ

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ท่านคอยบอกเพราะอะไร เพราะเวลาปัจจุบันนี้เราประพฤติปฏิบัติ ขึ้นมา แต่เวลาเราตาย ถ้าตายแล้วก็ไปเกิดบนสวรรค์ มันยังเกิด เกิดเป็นมนุษย์อีกก็ได้ เกิดบน สวรรค์ก็ได้ มันยังเกิดเพราะมันยังไม่ข้ามกามภพ แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ท่านจะคอย ชี้แนะ คอยแนะเรา แล้วถ้าบุคคลที่มีอำนาจวาสนา มรรค ๔ ผล ๔ เราปฏิบัติมาแล้วมันจะ ทบทวน ทบทวนในใจของเรา ถ้ามันสมุจเฉทไปแล้วหนึ่ง อันนี้เป็นขั้นตอนหนึ่ง ถ้ามัน ต่อเนื่องกันไป มันสมุจเฉทๆ ไปแล้ว มันมีเหตุมีผลนี่สอง แล้วต่อเนื่องมันคืออะไร มันยังมีอะไร ต่อเนื่องกันไป มันจะชวนขวายของมัน แต่ชวนขวายอย่างไร กว่าจะค้นคว้าได้นะ เพราะคุณค่า ของมหาสติ มหาสมาธิ คุณค่าของมหาสติ มหาปัญญา มันมีคุณค่ามาก

เวลาเราล้มลุกคลุกคลานขึ้นมา เราปฏิบัติกัน ถ้าปฏิบัติพอเป็นพิธี นั้นนรกแก้วนรกขุณฑอง เลยละ มันจะไม่มีมรรคมีผลหรอก แต่ก็ปฏิบัติกันด้วยความโอ้อ่า ความภูมิใจว่าเราเป็นนักปฏิบัติ แล้วเราก็ดำรงชีวิตกันไว้เพื่อจะเอาชนะคะคานกันว่าเราสงบเสงี่ยมเท่านั้นแหละ แต่เราไม่เห็น คุณค่าของการเอาจริงเอาจัง ไม่เห็นคุณค่าของการปฏิบัติในหัวใจ

ถ้าเห็นคุณค่าของการปฏิบัติในหัวใจ มันเป็นอริยมรรคอริยผลในใจ ใครจะรู้ใครจะเห็น กับเราหรือไม่เห็นกับเรา มันจะเป็นความจริงของเรา แต่ผู้ที่ปฏิบัติพอเป็นพิธีเขาโอ้อ่าขนาดไหน

เขาจำธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่จิตใจสำนึกของเขาสงสัยแน่นอน เขาก็สงสัยลงแล้วว่ามันอะไรกัน แต่ด้วยประเพณีวัฒนธรรมของเขาปฏิบัติไปแล้วก็ไปเอามรรคเอาผลเอาข้างหน้า ปฏิบัติด้วยความไม่อยาก ปฏิบัติด้วยความนุ่มนวลอ่อนหวาน ไม่ได้ปฏิบัติโดยเข้มแข็ง ไอ้พวกพระปฏิบัติด้วยความเข้มแข็ง ที่ปฏิบัติแบบกรรมฐานนั้น ไอ้พวกอรรถกถาโยค ไอ้พวกนั้นทำตนให้ลำบากเปล่า ทำไมเขาต้องทำความลำบากขนาดนั้น เขาไม่ต้องทำความลำบากขนาดนั้นก็ได้ ปฏิบัติแบบเรา ปฏิบัติแบบลูบๆ คลำๆ ปฏิบัติแล้วนุ่มนวลอ่อนหวาน ปฏิบัติแบบนี้ถึงจะเป็นชาวพุทธ พระพุทธศาสนาสอนว่าปฏิบัติแล้วต้องมีความสุข ปฏิบัติแล้วจะมีความสุข...นี่กิเลสมันหลอก หลอกไปอย่างนั้นแหละ

แต่ครูบาอาจารย์ของเราท่านเอาจริงเอาจัง แล้วท่านสมบุกสมบันมา เพราะกิเลสมันแก่น ของกิเลส กิเลสมันไม่นุ่มนวลอ่อนหวานกับใครหรอก เวลาที่นุ่มนวลอ่อนหวาน นั่นละมันอ้าง ธรรมะแล้วมันหลบหลัง มันเอาสิ่งนั้นมาล่อให้เราส่งออก ไม่ทวนกระแสเข้าไปหามัน มันก็นอนสบายใจของมัน

แต่เวลาเรามีครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ของเราท่านคอยชี้คอยแนะเรา เราปฏิบัติตาม ความเป็นจริงขึ้นมา เราจะไปเผชิญหน้ากับมัน มันก็มีเล่ห์เหลี่ยมต่อกรกับเรา พอต่อกกรกับเรา มันได้เผชิญหน้ากัน มันได้ประพาศปฏิบัติขึ้นมา มันได้ทำความสงบของใจตามความเป็นจริง ขึ้นมา จิตสงบแล้ว จิตที่เป็นสมาธิ สมาธิที่เป็นสัมมาสมาธิ ที่เป็นสมาธิแท้จริง เวลาเข้าไปเห็น อากาของจิต เห็นกิเลส มันก็เห็นตามความเป็นจริง มันต่อสู้กัน

เวลามรรคผลมันเกิด มหาสติ-มหาปัญญามันจะเกิดขึ้นถ้ามีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะเรา ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะเรา เรามีอำนาจาสนาเราก็รู้ค้ำของเรา แต่มันรู้ค้ำ งาน คุณค่า ของธรรมแต่ละขั้นแต่ละตอนมันแตกต่างกัน มันมีความลึกความตื้นแตกต่างกัน มันมีกำลังที่แตกต่างกัน มันมีคุณภาพที่แตกต่างกัน เพราะกิเลสมันมีหลานของมัน มีลูกของมัน มีพ่อของมัน มีปู่ของมัน เวลาฆ่าพ่อฆ่าปู่มันฆ่ายาก เวลาจะเข้าไปเผชิญกามราคะมันไม่ใช่ของง่าย ๆ หรือ คนที่ทำได้ถึงขั้นนี้ ครูบาอาจารย์ท่านจะภูมิใจมาก ถ้าครูบาอาจารย์องค์ใดมีลูกศิษย์ลูกหาทำได้ขนาดนี้ ท่านจะภูมิใจ ภูมิใจว่าเราจะสร้างศาสนทายาท จะสร้างสังฆธรรมขึ้นมาในหัวใจของมนุษย์ ธรรมะอัน ประเสริฐขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะได้เข้าไปสถิตในใจของมนุษย์ มนุษย์ที่เป็น พระ มนุษย์ที่เป็นนักปฏิบัติ

มนุษย์คนใดก็แล้วแต่ ถ้ามันมีสังขรณ์ที่เข้าไปสถิตในใจ เขาจะเป็นศาสนทายาท เขาจะเป็นผู้ชี้แนะ เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรของสังคัม เขาจะเป็นหลักเป็นเกณฑ์ในพระพุทธศาสนา เขาจะเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของพุทธะ เพราะเขาจะชี้ทางให้กับผู้ที่มีคบอด ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าครูบาอาจารย์ท่านมีลูกศิษย์ลูกหาท่านจะภูมิใจของท่านมาก แล้วท่านพยายามจะดึงขึ้นไปให้ได้ จิตใจที่สูงกว่าพยายามจะดึงจิตใจที่ต่ำกว่าขึ้นไปให้เป็นศาสนทายาท ให้เป็นศากยบุตรพุทธชินโรส ให้เป็นการยืนยันกับสังขรณ์ว่าพระพุทธศาสนามีมรรคมีผลตามความเป็นจริง พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาเลื่อนลอย ไม่ใช่ศาสนาพอเป็นพิธี ไม่ใช่ศาสนาให้กิเลสมันบังตาแล้วนุ่มนวลอ่อนหวานกันอยู่แบบนั้น

ฉะนั้น เวลาที่กำลังขึ้นมา ทำความสงบของใจมากขึ้นมา มันจะเป็นมหาสติ มหาสมาธิ มหาปัญญา แล้วเข้าไปพิจารณาเห็นกาย เห็นจิต ถ้าเห็นกาย เห็นจิต ถ้าจิตมันเป็นเจโตวิมุตติ ถ้าเห็นจิตมันเป็นอสุภะแล้ว ถ้าจับอสุภะได้มันจะรุนแรงมาก

เวลาพิจารณากาย พิจารณากายคือสักกายทิฏฐิ เวลาพิจารณากายขึ้นไปมันเป็นอุปาทานของกาย เวลาพิจารณากายเข้าไปเป็นอสุภะ อสุภะเป็นกามราคะ พอกามราคะ เพราะโลกเขาติดกันอยู่อย่างนี้ ในวัฏฏะนี้ เกิดในวัฏฏะนี้เกิดจากกามราคะ สิ่งที่กามราคะทำให้เกิดในกามภพ ถ้ากามภพ ถ้ามีสติมีปัญญามันจับต้องสิ่งนี้ได้ มันมีกำลังมาก ถ้าไม่เป็นมหาสติ-มหาปัญญาจะไม่เห็นสิ่งนี้ แล้วจับสิ่งนี้ไม่ได้ แล้วเวลามันเป็นอสุภะมันมีกำลัง เราพิจารณาเข้าไปแล้วมันต่อสู้ไม่ไหว ต้องพยายามทำความสงบให้มากขึ้นๆ ถ้ามันเป็นธรรมมันก็ถูกระชากลากไป เป็นธรรมธรรมที่มีคุณค่ามันก็ห่อหุ้ม มันก็พยายามจะทำให้สำเร็จ ปัญญามันจะหมุนของมันไป ปัญญาที่เกิดขึ้นอย่างนี้มันเป็นปัญญาของน้ำป่า ปัญญาที่รุนแรง รุนแรงกว่าปัญญาพื้นฐานมาก รุนแรงกว่าปัญญาที่ขึ้นมาตั้งแต่โสดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค ปัญญาแตกต่างกัน ปัญญาอย่างนี้เป็นมหาปัญญา มันจะรุนแรงมาก รุนแรงเพราะอะไร เพราะกามราคะมันรุนแรง

ถ้ารุนแรง มันพิจารณาขึ้นมามันถึงเยี่ยมไปในหัวใจ ถ้ามันพิจารณาเป็นกำลังของมัน มันจะปล่อยของมัน ปล่อยแล้วเราทำอะไรต่อไป มันก็พิจารณาซ้ำๆ พอซ้ำเข้าไป สิ่งที่ซ้ำเข้าไป มันก็พลิกเพลงเปลี่ยนแปลง มันก็พยายามได้ เวลาถ้าสมาธิมันอ่อนลง คุณภาพของธรรมๆ รากามันด้อยลง ด้อยลงในขณะที่เราจะแลกเปลี่ยนซื้อขาย ไม่ใช่ด้อยลงต่อเมื่อมันสำเร็จแล้ว ด้อยลงในการต่อรองราคา

เวลาต่อรองระหว่างกิเลสกับธรรมที่มันต่อสู้กัน ถ้ามันมีกำลังขึ้นมา ถ้ากิเลสมันเบาตัวลง คุณธรรมมันมีมากกว่ามันก็ปล่อย มันก็มีความสุขมีความสุข ถ้าสงบแล้วมันหลบหลีก มันไม่ใช่มันขาด ไม่ใช่มันตาย ถ้าเราประมาท เราไม่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ขึ้นมา ในธรรมคาของพลังงานมันต้องอ่อนตัวลง เวลากิเลสมีกำลังกว่า มันโถมมา มันต่อสู้กันด้วยความล้มลุกคลุกคลาน

ฉะนั้น ถ้าเป็นมหาสติ-มหาปัญญา ครูบาอาจารย์ต้องอยู่คนเดียว พยายามต้องการเวลา ต้องการทุกๆ อย่างนะ ถ้าต้องการทุกอย่าง เขาถึงกันไว้ให้ใจ ถ้ามีครูบาอาจารย์ท่านดีท่านจะกันไว้ให้ ให้ต่อสู้ ให้ต่อสู้กับกิเลส ให้ต่อสู้กับกามราคะที่มันรุนแรง

พิจารณาซ้ำแล้วมีสติมีปัญญารักษาใจให้ดี เขาจะอยู่ของเขา เขาจะเพ่งภายในตลอด จิตมันจะเพ่งภายในตลอด เพราะมันจะล้มลุกคลุกคลานกันอยู่ มันจะขลุกขลิกกันอยู่ในใจตลอดเวลา ถ้ามันเป็นขั้นของขั้นนี้ละ ขั้นของน้ำป่า ขั้นของปัญญาที่รุนแรง พิจารณาซ้ำๆ มันจะละเอียดเข้าไปๆ ละเอียดเข้าไป

ละเอียด หมายความว่า การส่งออก ส่งออกระยะยาว ภาพมันก็เกิดซ้ำ แต่เวลาเราพิจารณา มันปล่อยเข้ามาๆ มันระยะสั้นเข้ามาๆ เข้าไปถึงตัวใจ ถ้าเข้าไปถึงตัวใจ พิจารณาเข้าไปถึงที่ใจไปทำลายกันที่นั่น มันทำลายที่นั่นนะ มันครึ้นในหัวใจนะ ครึ้นในหัวใจมันเว้งเว้งยิ่งกว่าเว้งเว้ง ไม่มีสิ่งใดในหัวใจนี้อีกเลย แต่มี มีเพราะอะไร เพราะสิ่งที่เป็นนามธรรม ความรู้สึกที่เป็นจุด ความรู้สึกที่เป็นละเอียดมันก็มีอยู่ในใจเราทั้งนั้นแหละ สิ่งที่ยังปล่อยวางขนาดไหนมันปล่อยมาหมด นี่บ้านร้างแต่มีคนอยู่ มันปล่อยแล้วมันว่างหมด แต่มันมีจิตอยู่ มันมีกวางสะอยู่ มีภพออยู่

ถ้ามีภพออยู่ มันปล่อยพิจารณาซ้ำๆ เข้าไป ทำลายสิ่งที่ละเอียดขึ้นไป จนถึงที่สุด หมด จับสิ่งใดไม่ได้เลย จับสิ่งใดไม่ได้เลย ถ้าจับสิ่งใดไม่ได้เลย สิ่งที่ว่าคุณค่าของธรรม ธรรมะมีคุณค่า ถ้าคุณค่าของธรรม อรหัตตมรรค คุณค่าของอรหัตตมรรคมันเป็นสมาธิ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ เต็มร้อย เต็มบาท สิ่งที่เต็มร้อยเต็มเต็ง ถ้ามันสงบระงับขึ้นมาแล้วมีสติมันจะทวนกระแสกลับมา

แต่ถ้าไม่มีสติ มันไม่กลับ ถ้ามันไม่กลับนะ “ว่างหมด บ้านร้างหมด บ้านนี้ว่างไปหมด” ถ้าตายไปก็ไปเกิดบนพรหม เพราะมันหนึ่งเดียว มันหนึ่งเดียว แต่ถ้ามีอรหัตตมรรค ถ้าอรหัตตมรรค สติ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ต่างๆ ถ้าย้อนกลับมาจับได้ ครูบาอาจารย์ท่านจะคอยชี้คอย

บอก แล้วเรามีโอกาส เราจะย้อนกลับเข้ามาจับได้ เวลาจะจับเราก็อึดเหนี่ยวตลอด ใอันนั้นใช่ ใอันนี้ใช่ จับผิดจับถูกมาตลอด

ถ้าคุณค่าของอรรถตมรรคมันไม่สมบูรณ์ คุณค่าของอวิชา คุณค่าของภวาสวะมันมีคุณค่ามากกว่า จิตฟ่องใส จิตว่างเปล่ามันมีคุณค่าของมันมากกว่า ถ้ามีมากกว่านะ สิ่งที่คุณค่าของธรรมไม่พอ คุณค่าของกิเลสมันก็ครอบงำ แต่ถ้าเรามีสติปัญญา เรามีสติปัญญาที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ขึ้นมา มันทวนกระแสกลับเข้าไป ทวนกระแสกลับมันจะย้อนเข้าไปจับใจ ถ้ามันจับสิ่งนั้นได้ ถ้ามันจับสิ่งนั้นได้นะ มันก็เป็นวิปัสสนา ถ้ามันจับสิ่งนั้นได้ มันก็เกิดปัญญา ถ้าเกิดปัญญา

จิตสงบนั้นอย่างหนึ่ง การจับ การขุดคุ้ย การหากิเลสนี้สำคัญมาก เวลากิเลสกับธรรมที่มันต่อสู้กัน ขณะที่มันเป็นขึ้นของปัญญา ขึ้นของมหาสติ-มหาปัญญาที่มันรุนแรง มันเหมือนน้ำป่าที่ไหลปัญญากันรุนแรงมาก แต่เวลาเป็นอรรถตมรรค เป็นสติสมบูรณ์เข้าไป มันเป็นอัตโนมัติ มันจะใช้ปัญญาอย่างนั้นไม่ได้ ปัญญาอย่างที่ว่าป็นรุนแรงๆ มันใช้ปัญญาอย่างนั้นไม่ได้ ปัญญาอย่างนั้นถ้ารุนแรง รุนแรงมันก็เข้าถึงความละเอียดลึกซึ้งอันนั้นไม่ได้

ถ้าเป็นปัญญาญาณละ ถ้าเป็นปัญญาญาณมันซึมมันซบเข้าไป ซึมซบเข้าไป ซึมซบเข้าไป คอยตะล่อมเข้าไปจนถึงตัวภวาสวะ ถึงตัวภพ ถ้าถึงตัวภพ จิตที่เป็นมัชฌิณแล้ว มันทำลายตัวมันเอง รวมลงในตัวมันเอง มันทำลายอย่างไร ถ้ามันทำลายของมัน นี่คุณค่าของธรรม ถ้าธรรมะมีคุณค่านะ ธรรมธาตุ มันทำลายอวิชา ทำลายภวาสวะ ทำลายภพ

จิตเดิมแท้ที่ฟ่องใส ภวาสวะคือภพ คือตอ คร่อมมันไว้ ไม่รับรู้มันว่ามันไม่มี แต่ถ้ามันรับรู้มัน รับรู้มันแล้วจะทำอะไรกับมัน รับรู้แล้วทำอย่างไร รับรู้แล้วก็เก๋ๆ เจินๆ รับรู้แล้วทำอะไรไม่เป็น รับรู้แล้วทำอะไรไม่ได้ แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์นะ ท่านบอกวางใจให้เป็นกลาง วางใจให้เป็นกลาง

ว่ามัชฌิมาปฏิบัติ มัชฌิมาปฏิบัติมันมาจากไหน มัชฌิมาปฏิบัติมันเป็นอย่างไร ถ้าวางใจให้เป็นกลาง วางใจเป็นกลาง จิตมันมัชฌิณ มันซึมซบเข้าไปถึงตัวมันเอง แล้วมันยุบขอบในตัวของมันอย่างใด ถ้ามันทำลายยุบขอบโดยตัวของมันเอง ทำลายตัวของมันเองแล้วจบ นี่คุณค่าของธรรม ธรรมะนี้มีคุณค่า ถ้ามีคุณค่าขึ้นมา จากเริ่มต้นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเป็นนักบวช นักปฏิบัตินะ เรามาปฏิบัติที่วัดที่วากัน เรามองที่คุณค่าของ

ธรรมหรือเรามองที่คุณค่าของกิเลส เรามองที่คุณค่าของกระแสโลก เราจะไปเทียมหน้าเทียมตาใคร อำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกัน ใครเขาจะห่อหิม ใครเขาจะมีความเป็นอยู่ที่เลอเลิศขนาดไหนมันเรื่องของเขา เชิญ เชิญเลยตามสบาย ถ้าโลกเป็นใหญ่เชิญเลย

แต่ถ้าธรรมเป็นใหญ่ เราประหยัด เรามัชฌิ์ เราอยู่ประสาเรา เราดูแลหัวใจของเราไม่ให้กิเลสมันมีอำนาจเหนือเรา แล้วเราหัวทกกันขวิด เราปฏิบัติของเราขึ้นไป เรามีครูมีอาจารย์คอยชี้นำอยู่แล้ว เรามีครูบาอาจารย์คอยบอกเราอยู่แล้ว ทำไมเราจะทำไม่ได้ ถ้าเราทำของเราขึ้นไปคุณค่าของธรรมมันมีไ้

ถ้าจิตใจเราเป็นธรรม ถ้ามนุษย์มีคุณค่า ถ้ามนุษย์มีหัวใจ ถ้ามนุษย์มีคุณธรรมในใจ มนุษย์นั้นจะประพฤติปฏิบัติ จะถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้ แต่ถ้ามนุษย์นั้นไม่มีคุณค่า ไม่มีธรรมในหัวใจ มันจะเอาโลกเป็นใหญ่ อยู่แบบโลกๆ อยู่ตามกระแสโลก แล้วอิงธรรมะ ถ้าไม่อิงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันก็ไม่มีความ อ่างอิงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความไม่มีราคาในใจเลย

แต่เราปฏิบัติของเราด้วยเสขคน ด้วยความที่เรามีคุณค่าของธรรม เราประหยัดมัชฌิ์เพื่อจะเอาความจริง เอาอริยสัจ เอาสัจจะความจริงในใจ ถ้ามันได้แล้วมันก็เป็นสมบัติของเรา มันจะเกี่ยวเนื่องกับใครล่ะ สมบัติของเขาก็เรื่องของเขา จะดีจะชั่วก็ของเขา สมบัติของเราต้องเป็นสมบัติของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เป็นความจริงของเรา เอวัง